Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2022–2023

36 470 **Najaarsnota 2023**

Nr. 1 **BRIEF VAN DE MINISTER VAN FINANCIËN**
Ontvangen 24 november 2023

INHOUDSOPGAVE

Najaarsnota **3**
1 Inleiding 3
2 Het uitgavenbeeld 4
3 Het inkomstenbeeld 20
4 Overheidssaldo en overheidsschuld 23
5 Budgettaire kerngegevens 24

Bijlagen bij de Najaarsnota **25**
Bijlage 1: Verticale toelichting 26
Bijlage 2: Coronagerelateerde uitgavenmaatregelen 90
Bijlage 3: Uitgavenoverzicht Oekraïne 93
Bijlage 4: Volledige belasting- en premieontvangsten 95
Bijlage 5: Coalitieakkoordmiddelen op de Aanvullende Post 97
Bijlage 6: Herstel toeslagen 100
Bijlage 7: Groningen: schade en versterken 101

1 Inleiding

Deze Najaarsnota geeft de laatste stand van zaken van de uitgaven en inkomsten voor het begrotingsjaar 2023. Het gaat hierbij om de wijzigingen die zich hebben voorgedaan in 2023 na de Miljoenennota 2024. Bij de Miljoenennota 2024 zijn dit jaar voor het eerst ook incidentele suppletoire begrotingen (ISB's) Prinsjesdag gepresenteerd. Met deze ISB's wordt het handelsperspectief van departementen vergroot om sneller dan voorheen op rechtmatige wijze te kunnen beschikken over geautoriseerde budgetten ter uitvoering van het beleid in het lopende begrotingsjaar 2023. Met de wijzigingen in de Najaarsnota komt het EMU-saldo 2023 op – 1,8% bbp. Dit is een verslechtering van – 0,2% in 2023 ten opzichte van de Miljoenennota 2024.

Naast de Najaarsnota worden ook de daarmee samenhangende tweede suppletoire begrotingswetten aangeboden aan de Tweede Kamer waarin de Kamer geïnformeerd wordt over de uitvoeringsmutaties behorend bij het lopend beleid. Zoals artikel 2.27, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 voorschrijft zullen de departementen lopend beleid terughoudend in uitvoering nemen zolang de suppletoire begrotingsstaten nog niet tot wet zijn verheven en in werking zijn. De tweede suppletoire begrotingswetten zijn de laatste reguliere mogelijkheid voor het kabinet om voor het begrotingsjaar 2023 mutaties aan de Tweede Kamer voor te leggen.

Leeswijzer

Paragraaf 2 geeft een toelichting op de verandering in de uitgaven in 2023 onder het uitgavenplafond sinds de Miljoenennota 2024. Hierbij wordt een overzicht van de totale stand van de uitgaven onder het uitgavenplafond gepresenteerd. Vervolgens worden per deelplafond de plafondtoetsen gemaakt en de uitgavenmutaties toegelicht. Daarnaast wordt de onderuitputting per begroting gepresenteerd en toegelicht, gevolgd door een update over uitgaven aan Oekraïne. In paragraaf 3 wordt het inkomstenbeeld gepresenteerd, met ook hierbij de bijstellingen sinds de Miljoenennota 2024. In paragraaf 4 wordt het effect van de wijzigingen in inkomsten en uitgaven op het overheidssaldo en de overheidsschuld behandeld. In paragraaf 5 wordt ten slotte een totaaloverzicht gegeven van de belangrijkste budgettaire gegevens voor het jaar 2023.

Deze Najaarsnota kent zeven bijlagen. Bijlage 1 bevat de Verticale toelichting. In bijlage 2 wordt de actuele stand van de coronagerelateerde uitgaven gepresenteerd. Bijlage 3 geeft een overzicht weer van de uitgaven gerelateerd aan de oorlog in Oekraïne. Bijlage 4 toont een volledig overzicht van de belasting- en premieontvangsten. In bijlage 5 wordt een overzicht gegeven van de Coalitieakkoordmiddelen op de Aanvullende Post. Bijlage 6 geeft een uitgebreid overzicht van de uitgaven gerelateerd aan het herstel van de Toeslagenaffaire en tot slot geeft bijlage 7 de uitgaven voor schade/versterken in Groningen.

2 Het uitgavenbeeld

Paragraaf 2.1 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de uitgaven in 2023 sinds de Miljoennota 2024. In deze paragraaf zijn de totaalplafondtoets en de onderliggende deelplafonds inclusief toelichtingen opgenomen. In paragraaf 2.2 wordt ingegaan op de onderuitputting per begroting. Paragraaf 2.3 gaat in op de uitgaven aan Oekraïne. De verticale toelichting in bijlage 1 toont voor ieder begrotingshoofdstuk de budgettaire veranderingen die zich hebben voorgedaan sinds de Miljoenennota 2024.

2.1 Plafondtoetsen

Het kabinet stuurt in zijn begrotingsbeleid op de uitgavenplafonds die voor ieder jaar van de kabinetsperiode zijn vastgesteld. Het uitgavenplafond geeft de maximale ruimte weer voor uitgaven en hoeft niet maximaal benut te worden. Voor het grootste deel van de rijksuitgaven geldt dit uitgavenplafond. Met behulp van plafondtoetsen toetst het kabinet voor 2023 of het verwachte uitgavenniveau binnen het vastgestelde uitgavenplafond blijft. In de Startnota heeft het kabinet vastgelegd hoeveel er in elk jaar maximaal kan worden uitgegeven, deze uitgavenstand is hierna bij Voorjaarsnota 2022 herijkt na doorrekening door het CPB.

Tabel 2.1 bevat de opbouw van het totale uitgavenplafond. Het uitgavenplafond is onderverdeeld in de vier deelplafonds Rijksbegroting, Sociale Zekerheid, Zorg en Investeringen. De plafondtoetsen in deze Najaarsnota tonen de wijzigingen vanaf de Miljoenennota 2024. Bij Miljoenennota 2024 was de verwachting dat het totale uitgavenplafond in 2023 met 9,6 miljard euro zou worden overschreden. Deze overschrijding komt onder andere doordat het kabinet heeft besloten tot hogere incidentele uitgaven in met name 2022 en 2023 aan het koopkrachtpakket en het energiepakket. Deze uitgaven zijn gedekt met onder andere incidentele meevallers aan de uitgavenkant (zoals de gasbaten en het inzetten van de SDE-reserve) en aan de lastenkant (zoals de energiebelasting en de solidariteitsheffing).

In de Najaarsnota is de overschrijding sinds de Miljoenennota 2024 gelijk gebleven. De overschrijding in de Miljoenennota 2024 ging uit van een openstaande in=uittaakstelling van 4,3 miljard euro en veronderstelde aanvullende onderuitputting bij Miljoenennota 2023 van 2,1 miljard euro voor 2023. Deze is bij Miljoenennota 2024 reeds met 255 miljoen euro ingevuld. Per saldo resteerde er dus nog 6,2 miljard euro aan in te vullen in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting.

In deze Najaarsnota dalen de uitgaven in 2023 met 4,5 miljard euro. Deze onderuitputting wordt, samen met de meevaller bij de generale dossiers en uitvoeringsinformatie, ingezet om de openstaande in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting in te vullen. In totaal wordt daarmee 5,6 miljard euro van de 6,2 miljard euro ingevuld. Bij het jaarverslag moet de resterende openstaande in=uittaakstelling van afgerond 0,5 miljard euro nog worden ingevuld. Hierdoor blijft de overschrijding van het totale uitgavenplafond bij Najaarsnota gelijk aan de overschrijding bij Miljoenennota 2024. Aangezien de in=uit taakstelling en aanvullende onderuitputting grotendeels zijn geboekt op deelplafond Rijksbegroting in enge zin en de onderuitputting bij Najaarsnota 2023 op verschillende deelplafonds optreedt, resulteert dit in een verschuiving van de onderuitputting danwel overschrijding tussen de verschillende deelplafonds.

Tabel 2.1 Totaal plafondtoets	
(in miljarden euro; - is onderschrijding)	2023
Totaal uitgavenplafond	
Uitgavenplafond reguliere uitgaven	366,2
Uitgavenniveau reguliere uitgaven	375,8
Over-/onderschrijding	9,6
Rijksbegroting	
Uitgavenplafond reguliere uitgaven	162,7
Uitgavenniveau reguliere uitgaven	172,0
Over-/onderschrijding	9,2
Sociale zekerheid	
Uitgavenplafond reguliere uitgaven	96,5
Uitgavenniveau reguliere uitgaven	98,5
Over-/onderschrijding	2,0
Zorg	
Uitgavenplafond reguliere uitgaven	89,6
Uitgavenniveau reguliere uitgaven	87,6
Over-/onderschrijding	– 2,0
Investeringen	
Uitgavenplafond reguliere uitgaven	17,4
Uitgavenniveau reguliere uitgaven	17,8
Over-/onderschrijding	0,4

2.1.1 Plafondtoets deelplafond Rijksbegroting

Deze paragraaf bevat de plafondtoets van het deelplafond Rijksbegroting.

Tabel 2.1.1 Ontwikkeling uitgavenplafond Rijksbegroting		
	(in miljoenen euro; - is onderschrijding)	2023
1	**Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2024**	**162.647**
	Aanpassingen van het uitgavenplafond naar aanleiding van:	
2	Overboekingen met plafonds Sociale Zekerheid, Zorg en Investeringen	0
3	Oekraïne	191
4	Norg Akkoord	– 77
5	Grondbank	– 90
6	Amendementen BHOS en SZW	58
7	**Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2023 (= 1 t/m 6)**	**162.730**
8	**Reguliere uitgaven bij Miljoenennota 2024**	**170.898**
	Uitgavenmutaties met aanpassing van het uitgavenplafond	
9	Totaal aanpassingen uitgavenplafond (2 t/m 6)	82
	Uitgavenmutaties met beslag budgettaire ruimte	
10	EU-afdrachten	– 366
11	Afpakken	284
12	Boetes	– 158
13	Rente	– 265
14	Onderuitputting	– 2.745
15	Invulling in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting	4.233
16	Diversen	3
17	**Reguliere uitgaven bij Najaarsnota 2023 (= 8 t/m 16)**	**171.969**
18	**Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Miljoenennota 2024 (= 8-1)**	**8.251**
19	**Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Najaarsnota 2023 (= 17-7)**	**9.239**
20	Uitgavenniveau corona bij Najaarsnota 2023	2.954
21	**Totale uitgaven bij Najaarsnota 2023 (= 17+20)**	**174.923**

De toets op het deelplafond Rijksbegroting laat een overschrijding bij de Najaarsnota zien van 9,2 miljard euro in 2023. Bij de Miljoenennota 2024 was voor 2023 sprake van een overschrijding van 8,3 miljard euro. De overschrijding op het deelplafond Rijksbegroting komt doordat de onderschrijding op de deelplafonds Zorg en Sociale Zekerheid wordt ingezet om de in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting op deelplafond Rijksbegroting in te vullen.

Uitgavenmutaties met aanpassing van het uitgavenplafond

2. Overboekingen met plafonds Sociale Zekerheid, Zorg en Investeringen
Het uitgavenplafond Rijksbegroting wordt bij de Najaarsnota bijgesteld voor overboekingen van de deelplafonds Sociale Zekerheid, Zorg en Investeringen.

3. Oekraïne
Dit betreft de uitgaven voor Oekraïne waarvoor het uitgavenplafond wordt aangepast. Deze uitgaven zijn met 191 miljoen euro omhoog bijgesteld onder plafond Rijksbegroting. Hiervan is 109 miljoen euro een correctie van de uitgaven die niet relevant voor het uitgavenplafond zijn naar plafond Rijksbegroting. De overige ontwikkeling van de uitgaven aan Oekraïne sinds de Miljoenennota wordt toegelicht in paragraaf 2.3.

4. Norg Akkoord
De vergoeding voor het Norg akkoord wordt met 97 miljoen euro naar beneden bijgesteld vanwege de gedaalde gasprijs. Door deze lagere uitgaven zijn er ook lagere ontvangsten op grond van de Mijnbouwwet van circa 20 miljoen euro. Dit resulteert in een plafondcorrectie van – 77 miljoen euro.

5. Grondbank
In 2023 is minder grond aangekocht dan vooraf verwacht. Daarom komt 90 miljoen euro voor de aankoop van grond niet tot besteding.

6. Amendementen SZW en BHOS
Bij de begrotingsbehandelingen en de behandeling van de Prinsjesdag ISB zijn verschillende amendementen aangenomen met een budgettair effect. Voor deze kasschuiven op de begrotingen van SZW en BHOS wordt het uitgavenplafond gecorrigeerd.

Uitgavenmutaties binnen plafond Rijksbegroting

10. EU-afdrachten
Bij Najaarsnota is de raming van de EU afdrachten geactualiseerd op basis van het betalingenniveau uit de vierde aanvullende begroting (DAB4) van de Europese Commissie voor 2023 en de actualisatie van de invoerrechtenraming. Deze bijstelling betekent een verlaging van de raming van de Nederlandse bni-afdracht in 2023 met 478 miljoen. Daarnaast is er 31 miljoen euro overgeboekt vanaf de Aanvullende Post naar de BZ begroting voor de nabetalingen van de Traditionele Eigen Middelen (TEM). Daarnaast wordt drie keer per jaar een actualisatie geboekt op de invoerrechten en de perceptiekostenvergoeding om te corrigeren voor een onbedoeld saldo-effect. Dit leidt tot een verlaging van de perceptiekostenvergoeding van ongeveer 81 miljoen euro.

11. Afpakken
Door het uitblijven van grote transacties doet zich bij het afpakken van (crimineel) geld en goederen een forse tegenvaller (ca. 284,4 miljoen euro) voor.

12. Boetes
Op het dossier boetes doet zich een meevaller voor van 157,5 miljoen euro, doordat er sprake is van een afwijking ten opzichte van raming waarin nog enkele na-effecten van de mobiliteitsbeperkende maatregelen tijdens de coronaperiode zijn meegenomen.

13. Rente
De raming van de rentelasten wijzigt door realisaties en een bijstelling van de financieringsbehoefte.

14. Onderuitputting
De totale onderuitputting wordt in paragraaf 2.2 per begroting toegelicht.

15. Invulling in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting
De in=uittaakstelling is de tegenhanger van de eindejaarsmarge. De eindejaarsmarge is bedoeld om ondoelmatige besteding van middelen aan het einde van het jaar te voorkomen door onbestede middelen (deels) naar het volgende jaar door te schuiven. Hiervoor geldt een maximum van 1,0% van de totale begroting. Begrotingsfondsen zoals het Defensiematerieelbegrotingsfonds, het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds kennen een

100% eindejaarsmarge. Om te voorkomen dat het uitgavenplafond wordt overschreden door de uitkering van de eindejaarsmarge, wordt tegelijkertijd een even grote taakstelling ingeboekt, de zogenaamde in=uittaakstelling. Hierdoor levert het doorschuiven via de eindejaarsmarge dus geen extra middelen op in het jaar waarnaar wordt doorgeschoven. De in=uittaakstelling kent geen concrete invulling, maar wordt gaandeweg het jaar ingevuld. De invulling kan bestaan uit onderuitputting of andere meevallers.

Op plafond Rijksbegroting wordt 4,233 miljard euro ingezet ter invulling van de in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting.

16. Diversen
De post diversen bevat het saldo van de resterende uitgavenmutaties op de departementale begrotingen.

2.1.2 Plafondtoets deelplafond Sociale Zekerheid

Deze paragraaf bevat de plafondtoets van het deelplafond Sociale Zekerheid.

Tabel 2.1.2 Ontwikkeling uitgaven plafond Sociale Zekerheid		
	(in miljoenen euro, min = onderschrijding)	2023
1	**Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2024**	**96.387**
	Aanpassingen van het uitgavenplafond naar aanleiding van:	
2	Overboekingen met plafond Rijksbegroting	– 17
3	Niet-beleidsmatige mutaties WW en Bijstand	64
4	Overige plafondcorrecties	19
5	**Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2023 (= 1 t/m 4)**	**96.453**
6	**Reguliere uitgaven bij Miljoenennota 2024**	**98.863**
	Uitgavenmutaties met aanpassing van het uitgavenplafond:	
7	Totaal aanpassingen uitgavenplafond (2 t/m 4)	66
	Uitgavenmutaties met beslag op budgettaire ruimte:	
8	Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen	– 204
9	Algemene Ouderdomswet	– 61
10	Kinderopvangtoeslag	– 52
11	Kindgebonden budget	– 45
12	Onderuitputting bijdrage COA	– 42
13	Diversen	– 71
14	**Reguliere uitgaven bij Najaarsnota 2023 (= 6 t/m 13)**	**98.454**
15	**Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Miljoenennota 2024 (=6-1)**	**2.476**
16	**Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Najaarsnota 2023 (=14-5)**	**2.001**
17	**Uitgavenniveau corona bij Najaarsnota 2023**	**– 636**
18	**Totale uitgaven bij Najaarsnota 2023 (= 14+17)**	**97.818**

De toets op het deelplafond Sociale Zekerheid laat een overschrijding bij de Najaarsnota zien van 2,0 miljard euro in 2023. Bij de Miljoenennota 2024 was voor 2023 sprake van een overschrijding van 2,5 miljard euro.

Uitgavenmutaties met aanpassing van het uitgavenplafond
2. Overboekingen met plafond Rijksbegroting
Onder deze post vallen verschillende overboekingen van en naar plafond Rijksbegroting. De grootste overboeking betreft een overboeking van de begroting van SZW naar de begroting van BZK van 7 miljoen euro voor armoedebestrijding in Caribisch Nederland. Per saldo vallen de uitgaven onder deze post 17 miljoen euro lager uit.

3. Niet beleidsmatige mutaties WW en bijstand
Voor niet-beleidsmatige mutaties op de WW en bijstand wordt het uitgavenplafond gecorrigeerd. Deze post bestaat volledig uit mutaties op de WW. Op basis van realisatiegegevens van UWV zijn de uitgaven aan de WW naar boven bijgesteld. Voornaamste oorzaak voor deze bijstelling zijn de hogere faillissementsuitkeringen, waarbij UWV een uitkering uitbetaalt als de werkgever geen loon meer kan betalen door bijvoorbeeld faillissement. UWV probeert deze kosten vervolgen te verhalen op de werkgever. Dit jaar levert dit verhaal op faillissement minder op dan eerder geraamd. Dit is het gevolg van de licht veranderende economische dynamiek. Per saldo is er een opwaartse bijstelling van de WW-lasten met 64 miljoen euro.

4. Overige plafondcorrecties
Voor de uitgaven en de aangeleverde dekking voortkomend uit de APB, AFB en de begrotingsbehandeling SZW is het plafond gecorrigeerd. De grootste verandering onder deze post komt voort uit de verhoging van de maximumuurprijzen in de kinderopvang. Hiervoor is het uitgavenplafond Sociale Zekerheid in 2023 omhoog bijgesteld met 21 miljoen euro. Daarnaast wordt het plafond Sociale Zekerheid naar beneden bijgesteld voor een bijstelling op de uitgaven aan de Ziektewet eigenrisicodragers (2 miljoen euro).

Uitgavenmutaties binnen plafond Sociale Zekerheid
8. Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen
De uitgaven aan de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA) worden neerwaarts bijgesteld met 204 miljoen euro. De voornaamste reden van deze meevaller is dat de verhoging van het wettelijk minimumloon (WML) van 8,1% per 1 januari 2023 een kleiner effect heeft op de gemiddelde uitkeringshoogte dan eerder geraamd. Begin van het jaar waren er nog weinig gegevens beschikbaar over effect van de WML-verhoging op de gemiddelde uitkeringshoogte. Bij de realisaties blijkt dat de eerder geraamde gemiddelde uitkeringshoogte te hoog is vastgesteld. Er wordt nu aangesloten bij de lagere gemiddelde uitkeringshoogte per uitkering, wat leidt tot een meevaller.

9. AOW
De uitgaven aan de AOW worden neerwaarts bijgesteld (61 miljoen euro). Dit komt door de lager uitgevallen gemiddelde uitkeringshoogte, omdat het aantal AOW-gerechtigden in het buitenland iets hoger uitvalt dan geraamd en het aantal AOW-gerechtigden in Nederland iets lager uitvalt dan geraamd. De gemiddelde uitkeringshoogte in het buitenland is lager dan in Nederland. Daarnaast wordt in 2023 minder uitgegeven aan de herstelactie «Data-initiatief» dan eerder geraamd, vanwege vertraging van de herstelactie.

10. Kinderopvangtoeslag
De kinderopvangtoeslag wordt per saldo neerwaarts bijgesteld met 52 miljoen euro (uitgaven – niet-belastingontvangsten). Enerzijds worden de uitgaven aan de kinderopvangtoeslag neerwaarts bijgesteld met 99 miljoen euro. Dit komt voornamelijk doordat de nabetalingen naar beneden zijn bijgesteld op basis van de realisaties (-51 miljoen euro). Met name de nabetalingen over toeslagjaar 2022 komen lager uit. Daarnaast is het gemiddelde vergoedingspercentage lager dan verwacht (-25 miljoen euro) en sluiten de voorschotten steeds beter aan bij het bedrag waar ouders recht op hebben (-8 miljoen euro). Anderzijds zijn er lagere geraamde ontvangsten van kinderopvangtoeslag (47 miljoen euro). Er zijn vooral lagere ontvangsten over recente toeslagjaren, met name over 2021. Dit komt grotendeels door lagere geraamde terugvorderingen op basis van de laatste realisatiecijfers over het toeslagjaar 2021. Een mogelijke oorzaak is dat sinds 2021 de toeslag proportioneel vastgesteld als ouders de kosten van de kinderopvang niet volledig hebben betaald aan de kinderopvangorganisatie.

11. Kindgebonden budget
De uitgaven aan de wet kindgebonden budget (WKB) worden neerwaarts bijgesteld met 36 miljoen euro. Er is sprake van een lagere bevoorschotting, omdat de WKB-populatie de afgelopen maanden minder snel is gegroeid dan werd verwacht tijdens de verhoging van de WKB in miljoenennota

2023. De ontvangsten van de WKB nemen met 9 miljoen euro toe. Op basis van de realisatiecijfers is gebleken dat er over toeslagjaar 2022 meer is teruggevorderd dan eerder werd verwacht.

12. Onderuitputting bijdrage COA
Deze post betreft een vrijval van het voorinburgeringsbudget. In 2023 wordt er 42 miljoen euro minder uitgegeven aan voorinburgering dan oorspronkelijk begroot. De onderuitputting volgt uit de halfjaarcijfers van het COA waaruit blijkt dat het aantal trajecten voorinburgering dat het COA kan aanbieden, minder is dan waarvoor budget beschikbaar was gesteld. Dit komt met name door tekort aan (personele) capaciteit.

13. Diversen
Onder deze post vallen de relatief kleinere mee- en tegenvallers gebaseerd op realisatiegegevens, waaronder lagere uitgaven aan de Wet Arbeid en Zorg (30 miljoen euro) en hogere ontvangsten uit de SPUK inburgeringsvoorzieningen (16 miljoen euro). Deze hogere ontvangsten ontstaan doordat er minder statushouders inburgeringsplichtig zijn verklaard dan verwacht. In 2021 zijn dus meer middelen uitgekeerd bij de bevoorschotting dan dat er bij de definitieve beschikking is vastgesteld.

2.1.3 Plafondtoets deelplafond Zorg

Deze paragraaf bevat de plafondtoets van het deelplafond Zorg.

Tabel 2.1.3 Ontwikkeling uitgaven plafond Zorg		
(in miljoenen euro; - is onderschrijding)		2023
1	**Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2024**	**89.622**
	Aanpassingen van het uitgavenplafond n.a.v.:	
2	Overboekingen met plafond Rijksbegroting	0
3	**Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2023 (= 1 t/m 2)**	**89.622**
4	**Uitgaven bij Miljoenennota 2024**	**87.821**
	Uitgavenmutaties met aanpassing van het uitgavenplafond	
5	Totaal aanpassingen uitgavenplafond (2)	0
	Uitgavenmutaties met beslag op budgettaire ruimte	
6	Actualisatie Zvw	– 193
7	Diversen	13
8	**Uitgaven bij Najaarsnota 2023 (= 4 t/m 7)**	**87.642**
9	**Over-/onderschrijding uitgavenplafond bij Miljoenennota 2024 (= 4 - 1)**	**– 1.801**
10	**Over-/onderschrijding uitgavenplafond bij Najaarsnota 2023 (=8 - 3)**	**– 1.980**
11	**Uitgavenniveau corona bij Miljoenennota 2024**	**40**
12	**Totale uitgaven bij Najaarsnota 2023 (= 8 + 11)**	**87.682**

De toets op het deelplafond Zorg laat een onderschrijding bij Najaarsnota zien van ca. 2 miljard euro in 2023. Bij Miljoenennota 2024 was voor 2023 sprake van een onderschrijding van 1,8 miljard euro.

Uitgavenmutaties met aanpassing van het uitgavenplafond

2. Overboekingen met plafond Rijksbegroting
Dit betreft een aantal overboekingen met het deelplafond Rijksbegroting. De grootste is het gevolg van een bijdrage van 0,5 miljoen euro aan de BES-eilanden voor het Actieplan 13+.

Uitgavenmutaties binnen plafond Zorg

6. Actualisatie Zvw
Op basis van de actuele cijfers van het Zorginstituut worden de uitgaven in de Zvw naar beneden bijgesteld. De Zvw-uitgaven worden in 2023 neerwaarts bijgesteld met 193 miljoen euro. De grootste meevallers doen zich voor in de medisch-specialistische zorg (152,3 miljoen euro) en de apotheekzorg (61,3 miljoen euro). De voornaamste tegenvaller zit in de grensoverschrijdende zorg (cumulatief 42,7 miljoen euro).

7. Diversen
Dit betreft onder meer een tegenvaller op de zorguitgaven in Caribisch Nederland (8,8 miljoen euro) door een toename in de medische uitzendingen en farmaceutische zorg. Verder vallen de uitvoeringskosten voor de VIPP5-regeling hoger uit (5,8 mijloen euro) en is er door een toename in het aantal abortussen meer beroep gedaan op de subisidieregeling Abortusklinieken dan geraamd (3,7 miljoen euro).

2.1.4 Plafondtoets deelplafond Investeringen

Deze paragraaf bevat de plafondtoets van het deelplafond investeringen.

Tabel 2.1.4 Ontwikkeling uitgaven plafond Investeringen		
	(in miljoenen euro; - is onderschrijding)	2023
1	**Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2024**	**17.387**
	Aanpassingen van het uitgavenplafond naar aanleiding van:	
2	Overboekingen met plafond Rijksbegroting	16
3	Valuata Defensie	– 6
4	**Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2023 (= 1 t/m 3)**	**17.397**
5	**Reguliere uitgaven bij Miljoenennota 2024**	**18.090**
	Uitgavenmutaties met aanpassing van het uitgavenplafond	
6	Totaal aanpassingen uitgavenplafond (2 t/m 3)	10
	Uitgavenmutaties met beslag budgettaire ruimte	
7	*Onderuitputting*	– 1.716
8	Invulling in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting	1.384
9	**Reguliere uitgaven bij Najaarsnota 2023 (= 7 t/m 7)**	**17.768**
10	**Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Miljoenennota 2024 (= 5-1)**	**704**
11	**Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Najaarsnota 2023 (= 8-4)**	**371**
12	**Uitgavenniveau corona bij Najaarsnota 2023**	**–**
13	**Totale uitgaven bij Najaarsnota 2023 (= 8+11)**	**17.768**

De toets op het deelplafond Investeringen laat een overschrijding bij Najaarsnota zien van 0,4 miljard euro in 2023. Bij Miljoenennota 2024 was voor 2023 sprake van een overschrijding van 0,7 miljard euro. Dit is het gevolg van onderuitputting die is opgetreden op de begrotingen die onder het investeringsplafond vallen.

Uitgavenmutaties met aanpassing van het uitgavenplafond

2. Overboekingen met plafond Rijksbegroting
Per saldo is sinds de Miljoenennota budget overgeheveld van het plafond Rijksbegroting naar het plafond Investeringen. De overboekingen zijn nodig omdat bepaalde uitgaven niet vanaf de departementale begrotingen worden gedaan, maar vanaf de begrotingsfondsen die onder het investeringsplafond vallen.

3. Valuta Defensie
Dit betreft lagere uitgaven door verschillen in de dagkoersen ten opzichte van de raming van de euro/dollarkoers uit het CEP van het CPB. Het Agentschap verzorgt de inkoop van dollars voor Defensie. Conform kabinetsafspraak komen budgettaire mee- en tegenvallers door valutaschommelingen bij defensie direct ten gunste of ten laste van het EMU-saldo. De verwerking vindt plaats via een correctie van het uitgavenplafond.

Uitgavenmutaties binnen plafond Investeringen

7. Onderuitputting
De totale onderuitputting wordt in paragraaf 2.2 per begroting toegelicht.

8. Invulling in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting
Er wordt 1,384 miljard euro ingezet ter invulling van de in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting. Zie plafondtoets Rijksbegroting toelichting nr. 15.

2.2 Onderuitputting

De onderuitputting bij Najaarsnota bedraagt 4,5 miljard euro. In tabel 2.2 wordt de onderuitputting per begroting toegelicht. De onderuitputting is verspreid over verschillende deelplafonds.

De meeste onderuitputting doet zich voor op de Aanvullende Post (1,3 miljard euro), de begroting van Economische Zaken en Klimaat (0,9 miljard euro) en op de begroting van Defensie (0,8 miljard euro). In onderstaande tabel is de onderuitputting per departement opgenomen en toegelicht. De onderuitputting zal (deels) via de eindejaarsmarge volgend jaar weer worden toegevoegd aan de departementale begrotingen.

Tabel 2.2 Onderuitputting per begroting

in miljoenen euro	2023
Aanvullende Post	– 1.323
Economische Zaken en Klimaat en Nationaal Groeifonds	– 937
Defensie	– 763
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	– 230
Volksgezondheid, Welzijn en Sport	– 227
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	– 218
Infrastructuur en Waterstaat, Mobiliteitsfonds en Deltafonds	– 195
Financiën	– 180
Binnenlandse Zaken, Koninkrijksrelaties en BES-fonds	– 167
Justitie en Veiligheid	– 118
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	– 76
Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	– 38
Algemene Zaken en De Koning	– 1
Totale onderuitputting	**– 4.471**

Aanvullende Post
Op de Aanvullende Post vallen diverse middelen vrij, waaronder middelen voor traditioneel eigen middelen (TEM) (228 miljoen euro), onverdeelde loon- en prijsbijstelling (224 miljoen euro), digitale veiligheid (134 miljoen euro), stikstof (108 miljoen euro), Klimaatfonds (100 miljoen euro) en waterveiligheid (98 miljoen euro). Deze gereserveerde middelen zullen dit jaar niet meer worden opgevraagd en overgeheveld naar de departementale begrotingen.

Economische Zaken en Klimaat
De onderuitputting op de begroting van Economische Zaken en Klimaat (EZK) (937 miljoen euro) vindt grotendeels plaats op middelen uit het Klimaatfonds (249 miljoen euro) die zijn overgeheveld naar de EZK begroting en op middelen van het Nationaal Groeifonds (NGF) van projecten die niet tot besteding zijn gekomen in 2023 (363 miljoen euro). Deze posten worden uitgebreider toegelicht in de verticale toelichting van EZK. Daarnaast is er onderuitputting op artikel 5 Een veilig Groningen met perspectief (179 miljoen euro). Dit komt onder meer door lagere uitgaven voor de verstekingsoperatie en schadeafhandeling. Op artikel 3 Toekomstfonds is er 106 miljoen euro minder uitgegeven dan geraamd doordat op bepaalde regelingen minder aanspraak is gemaakt dan verwacht. Verder is sprake van onderuitputting op diverse financiële instrumenten op artikel 2 Bedrijvenbeleid (52 miljoen euro) en artikel 4 Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering (45 miljoen euro). Dit komt onder andere door minder aanspraak op regelingen dan oorspronkelijk begroot.

Defensie inclusief Defensiematerieelbegrotingsfonds
De lagere uitgaven bij Defensie vindt grotendeels plaats op het Defensiematerieelbegrotingsfonds, ruim 650 miljoen euro. Deze verlagingen zijn voornamelijk het gevolg van externe omstandigheden. Zo leidt de oorlog in Oekraïne tot krapte op de Defensiemarkten, wat leidt tot vertragingen in geplande investeringen over de volle breedte van het fonds. Voorts leiden ook de gevolgen van de krapte op de arbeidsmarkt tot vertragingen in de planning en uitvoering van investeringsprojecten. De lagere uitgaven op het budget voor inzet bestaan uit de BIV-voorziening van 40 miljoen euro en 10 miljoen euro op overige inzet zoals Vessel Protection Detachment. Het restant van de onderuitputting bestaat vooral uit personeelsbudget op de begroting dat niet ingevuld wordt door het arbeidsmarkttekort.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
De onderuitputting op de begroting van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) bedraagt 230 miljoen euro. Dit bedrag is opgebouwd uit onder meer een per saldo meevaller op de maatschappelijke diensttijd (70 miljoen euro), subsidieregeling energiecompensatie scholen (24 miljoen euro), bibliotheek op school (16 miljoen euro), regeling heterogene brugklassen (16 miljoen euro) en op apparaatskosten (12 miljoen euro). Op hoofdlijnen gaat het voornamelijk om subsidieregelingen waar minder aanvragen voor waren dan beschikbaar budget.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport
De onderuitputting op de VWS-begroting vindt grotendeels plaats op het artikel begrotingsartikel Sport. Er is minder beroep gedaan op de Energietegemoetkomingsregeling Sport dan geraamd (44,9 miljoen euro). Ook vallen op dat artikel de uitgaven aan subsidies, opdrachten en inkomensoverdrachten lager uit (27,4 miljoen euro). Op de overige artikelen zijn er onder andere minder aanvragen voor Sectorplanplus gerealiseerd dan verwacht (-22,8 miljoen euro), is er dit jaar minder beroep gedaan op de stimuleringsregeling Wonen en Zorg (WOZO, 18,6 miljoen euro) en vallen middelen op artikel nominaal en onverdeeld vrij (19,8 miljoen euro).

Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)
LNV heeft middels een Specifieke uitkering (SPUK) 250 miljoen euro uit het budget van de LBV beschikbaar gesteld aan de provincies. Hiermee konden provincies maatregelen nemen voor het legaliseren van PAS-melders. De provincies hebben hier minder gebruik van gemaakt dan gedacht, daardoor is 215 miljoen euro niet tot besteding gekomen in 2023.

Infrastructuur en Waterstaat, Mobiliteitsfonds en Deltafonds
Op de beleidsbegroting valt circa 6 miljoen euro vrij op diverse kleine programma's. Daarnaast wordt circa 29,5 miljoen euro aan Nationaal Groeifonds middelen voor het project Luchtvaart in transitie niet besteed in 2023, omdat de middelen pas in 2024 gegund kunnen worden.

Op de fondsen is voornamelijk sprake van vertraagde programma-uitgaven. De laatste realisatiecijfers geven aan dat de totale vertraagde programma-uitgaven op het Mobiliteitsfonds (MF) circa 486 miljoen euro zijn. Dit wordt met name veroorzaakt doordat een deel van de verkenningen en reserveringen niet in 2023 worden ingezet (circa 114 miljoen euro), vertragingen bij de aanleg- en vervangingsprojecten van Rijkswaterstaat (circa 123 miljoen euro) en vertragingen bij Spoorwegen van circa 182 miljoen euro, wat grotendeels veroorzaakt wordt door een terugstorting van ProRail aan IenW van circa 145 miljoen euro. Verder is ook circa 19 miljoen euro aan lagere

ontvangsten geraamd. Op het MF was er sprake van circa 411 miljoen euro aan overprogrammering. Dit is bij Najaarsnota afgeboekt waarmee het voordelig saldo circa gelijk is aan 56 miljoen euro.

De totale vertraagde uitgaven op het Deltafonds (DF) zijn circa 196 miljoen euro. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door vertraging bij de Afsluitdijk (circa 69 miljoen euro), vertraging bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma (circa 36 miljoen euro) en vertraging bij meerdere Kaderrichtlijn-water-projecten (circa 25 miljoen euro). Ook is sprake van circa 15 miljoen euro lagere ontvangsten dan geraamd. Op het DF was sprake van 75 miljoen euro aan overprogrammering. Het voordelig saldo op het DF is dus circa 106 miljoen euro.

Financiën
Van de 180 miljoen euro aan onderuitputting is 120 miljoen euro het gevolg van meevallers aan de niet-belastingontvangsten kant, met name in de raming van de belasting- en invorderingsrente. De overige 60 miljoen euro betreft voornamelijk artikel 10 - nog onverdeeld (14 miljoen euro), een meevaller in de Exportkredietverzekering (ekv)-restituties (9 miljoen euro), de Douane (17 miljoen euro) met name als gevolg van fte-onderbezetting door arbeidsmarktkrapte, en Toeslagen regulier (21 miljoen euro).

Binnenlandse Zaken, Koninkrijksrelaties en BES-fonds
Er treedt ruim 120 miljoen euro aan onderuitputting op de 5e tranche van de woningbouwimpuls op, omdat minder geschikte woningbouwprojecten dan verwacht een aanvraag hebben ingediend. Daarnaast komen middelen voor de kwijtschelding van publieke schulden (50 miljoen euro) en voor de fysieke herplaatsingsgarantie (7 miljoen euro) niet tot besteding in 2023. Daarnaast is er ook een tegenvaller bij de ontvangsten op flexwoningen (11 miljoen euro).

Justitie en Veiligheid (JenV)
Het beeld van mee- en tegenvallers laat voor de begroting van JenV een netto onderuitputting van 117,9 miljoen euro zien. Dit beeld wordt bepaald door enerzijds tegenvallers op de kosten van (crisis)noodopvang in de asielketen (218 miljoen euro), de afrekening met het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) over 2022 (36 miljoen euro), en schadeloosstellingen aan burgers wanneer zij door overheidshandelen schade hebben geleden (15 miljoen euro). Anderzijds zijn er meevallers op de reguliere opvangkosten bij het COA door een lagere dan geraamde bezetting (207,5 miljoen euro), onderuitputting op de aanpak van ondermijnende criminaliteit (47 miljoen euro) en jeugdbescherming (33,5 miljoen euro), en een meevaller bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) bij het project bespoediging behandeling van asielaanvragen vanwege lagere kosten (26,8 miljoen euro). Een gedeelte van het saldo van mee- en tegenvallers is ingezet ter invulling van de rijksbrede dekkingsopgave in 2023 (57 miljoen euro).

Sociale Zaken en Werkgelegenheid
De onderuitputting op de SZW-begroting wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere uitgaven bij het COA. Op dit budget valt 42 miljoen euro vrij doordat het COA minder trajecten Voorinburgering uitvoert dan eerder was geraamd. Verder vindt er 10 miljoen euro onderuitputting plaats binnen het apparaatsbudget van SZW. SZW vult met de aangeleverde onderuitputting een openstaande taakstelling van 35,5 miljoen euro in. Per saldo is sprake van 76 miljoen euro onderuitputting op de SZW-begroting.

Buitenlandse Zaken (BZ) en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS)
De onderuitputting bij BZ en BHOS vindt in zijn geheel plaats op het non-ODA-budget. Zo is er een meevaller van 12,6 miljoen euro op de contributie voor VN-crisisbeheersingsoperaties. Daarnaast hebben verschillende plannen voor het huisvestingsbudget vertraging opgelopen, waardoor deze uitgaven in 2024 vallen. Dit leidt tot 10 miljoen euro onderuitputting in 2023.

Algemene Zaken (AZ) en De Koning
Het beeld van mee- en tegenvallers laat voor de begroting van AZ onderuitputting ter hoogte van 1,2 miljoen euro zien. Dit beeld wordt mede bepaald door onderuitputting binnen het personeelsbudget van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD). Daarnaast heeft AZ een hogere overheadvergoeding ontvangen van haar agentschap Dienst Publiek en Communicatie (DPC).

2.3 Oekraïne

Sinds Miljoenennota 2024 is per saldo 199 miljoen euro voor Oekraïne afgeraamd van de verschillende begrotingen. Dit wordt veroorzaakt door mutaties voor onder andere humanitaire steun en wederopbouw, militaire ondersteuning en zorg. De totale geraamde uitgaven in 2023 gerelateerd aan de oorlog in Oekraïne komen uit op circa 5 miljard euro. Onder de tabel zijn de belangrijkste wijzigingen toegelicht. Zie voor een volledig overzicht bijlage 3 van deze Najaarsnota.

Tabel 2.3 Mutaties Oekraïne

In miljoenen euro	2023
Stand Miljoenennota 2024	**5.196**
Uitgaven Oekraïne	– 199
Stand Najaarsnota 2023	**4.997**

Humanitaire steun en wederopbouw
Op 6 oktober 2023 heeft de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking de Kamer geïnformeerd over het derde steunpakket aan Oekraïne. Via dit pakket wordt onder andere 60 miljoen vrijgemaakt voor exportkredietverzekeringen waarmee betalingsrisico's worden afgedekt van investeringen en transacties van Nederlandse bedrijven in Oekraïne. Daarnaast is er 30 miljoen bestemd voor het voorbereiden van Oekraïne op de winter via de aankoop van gas en de levering van onderdelen voor het elektriciteitsnetwerk.

Militaire ondersteuning
Er wordt voor 181 miljoen euro aan Oekraïnesteun verschoven van 2023 naar 2024, met name vanwege een krappe defensiemarkt. Daarnaast stijgen de ontvangsten met 97 miljoen euro door de samenwerking met Denemarken om steun te leveren aan Oekraïne. Denemarken draagt een deel van de financiële lasten hiervan. Deze ontwikkelingen resulteren in een 278 miljoen euro verlaging van de netto-uitgaven op de Defensiebegroting in 2023.

Zorg en ondersteuning
De verantwoordelijkheid voor de zorg en ondersteuning ligt ook voor Oekraïense ontheemden bij gemeenten. Op basis van een kostprijsonderzoek blijkt dat de extra zorgkosten van gemeenten ten behoeve van

Oekraïense ontheemden 25,7 miljoen euro lager zijn dan eerder geraamd. Verder is er een tegenvaller van 8,4 miljoen euro bij de zorguitgaven voor Oekraïners via de Subsidieregeling medisch noodzakelijke zorg aan onverzekerden (SOV).

3 Het inkomstenbeeld

De raming van de totale belasting- en premieontvangsten voor 2023 is met 4,3 miljard euro neerwaarts bijgesteld ten opzichte van de raming voor 2023 in de Miljoenennota 2024 (tabel 1). De nieuwe geraamde opbrengst bedraagt 382,2 miljard euro. De raming voorafgaand aan het jaar (uit de Miljoenennota 2023) bedroeg 366,4 miljard euro. De huidige inschatting van de totale opbrengsten ligt dus nog steeds fors boven dat niveau.

Tabel 1 Ontwikkeling van de belasting- en premieontvangsten 2023 op EMU-basis

	Stand MN2024	Stand NJN2023	Verschil
Belastingen en premies volksverzekeringen op EMU-basis	302,0	297,7	– 4,3
- waarvan belastingen	260,4	257,5	– 2,9
- waarvan premies volksverzekeringen	41,6	40,2	– 1,4
Premies Werknemersverzekeringen	84,5	84,5	0,0
Totaal	**386,5**	**382,2**	**– 4,3**

De Najaarsnotaraming van de belasting- en premieontvangsten is gebaseerd op de gerealiseerde kasontvangsten tot en met de maand oktober. Bij het opstellen van de raming was geen geactualiseerd economisch beeld van het CPB beschikbaar ten opzichte van de MEV 2024.

Tabel 2 toont de geraamde belasting- en premieontvangsten op EMU-basis per belastingsoort. Op EMU-basis valt de belasting- of premieontvangst toe aan het jaar waarin de onderliggende economische transactie zich heeft voorgedaan. De belastingontvangsten op kasbasis staan vermeld in bijlage 4.

Tabel 2 Overzicht van belasting- en premieontvangsten in 2023 op EMU-basis

	MN2024	NJN2023	Verschil	%
Indirecte belastingen	**115.538**	**111.747**	**– 3.791**	**– 3,3%**
Omzetbelasting	77.655	76.405	– 1.250	– 1,6%
Accijnzen	11.777	11.403	– 374	– 3,2%
Belastingen op een milieugrondslag	7.050	5.601	– 1.449	– 20,6%
Motorrijtuigenbelasting	4.599	4.599	0	0,0%
Invoerrechten	4.785	4.461	– 324	– 6,8%
Assurantiebelasting	3.633	3.633	0	0,0%
Overdrachtsbelasting	3.405	3.077	– 327	– 9,6%
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1.464	1.411	– 52	– 3,6%
Bankbelasting	473	458	– 15	– 3,2%
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	308	308	0	0,0%
Belasting op zware motorrijtuigen	213	213	0	0,0%
Inframarginale heffing	179	179	0	0,0%
Directe belastingen en premies volksverzekeringen	**186.065**	**185.575**	**– 490**	**– 0,3%**
Loon- en inkomensheffing	127.358	127.281	– 77	– 0,1%
Vennootschapsbelasting	48.409	47.896	– 513	– 1,1%
Dividendbelasting	6.365	6.365	0	0,0%
Schenk- en erfbelasting	2.932	3.032	100	3,4%
Kansspelbelasting	904	904	0	0,0%
Bronbelasting op rente en royalty's	98	98	0	0,0%
Solidariteitsbijdrage	0	0	0	0,0%

	MN2024	NJN2023	Verschil	%
Overige belastingontvangsten	370	370	0	0,0%
Totaal belastingen en premies volksverzekeringen	**301.974**	**297.692**	**– 4.281**	**– 1,4%**
Premies werknemersverzekeringen	84.479	84.479	0	0,0%
waarvan zorgpremies	52.265	52.265	0	0,0%
Totaal belasting- en premieontvangsten	**386.452**	**382.171**	**– 4.281**	**– 1,1%**

Het grootste deel van de neerwaartse bijstellingen ten opzichte van de Miljoenennota 2024 zit bij de *indirecte belastingen* (-3,8 miljard euro). Binnen deze categorie vallen vooral de belastingen op een milieugrondslag op (-1,4 miljard euro). Dit effect wordt verklaard door een lagere opbrengst van de energiebelasting: van 5,8 miljard euro naar 4,4 miljard euro (-25%). Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 is de daling nog groter: – 2,3 miljard euro (-34%). In het voorjaar en ook afgelopen zomer lag de inschatting voor het gas- en elektriciteitsverbruik in 2023 nog beduidend hoger dan in de praktijk het geval blijkt. De daling doet zich vooral voor bij het gasverbruik: op basis van aangiftecijfers lijkt dit verbruik in de eerste schijf (voornamelijk gebouwde omgeving) met circa 35% gedaald te zijn ten opzichte van 2021 en het totale gasverbruik zelfs nog iets meer. Hierbij wordt een vergelijking met 2021 gemaakt, omdat dat het laatste jaar is voordat de energieprijzen zeer fors toenamen. Het elektriciteitsverbruik kent ook een daling, maar van beperktere omvang. Tot slot speelt nog mee dat veel belastingplichtigen in 2022 minder energie hebben verbruikt dan vooraf ingeschat, waardoor ze in 2023 nog een belastingteruggave ontvangen.

Tegenvallende economische groei in het derde kwartaal heeft in den brede een negatief effect gehad op de opbrengsten van de indirecte belastingen. In absolute zin heeft de lagere consumptie het grootste effect op de omzetbelasting (-1,3 miljard euro). De lagere opbrengst bij de accijnzen (-0,4 miljard euro) wordt vooral veroorzaakt door lagere vraag naar brandstoffen en daardoor lagere ontvangsten van benzine- en dieselaccijnzen. De opbrengsten van de overdrachtsbelasting (-0,3 miljard euro) blijven achter bij voorgaande jaren door minder woningverkoop en lagere woningprijzen. Een afname van de invoerwaarde vanuit niet-EU landen zorgt voor een lagere opbrengst uit invoerrechten (-0,3 miljard euro).

Bij de *directe belastingen en premies volksverzekeringen* is per saldo sprake van een neerwaartse bijstelling van 0,5 miljard euro. Die bijstelling kan verklaard worden vanuit de vennootschapsbelasting (vpb, – 0,5 miljard euro). De vpb komt naar verwachting nog steeds uit op een historisch hoog niveau van 47,9 miljard euro (bijna 10 miljard euro meer dan in 2022), maar de stijging is iets kleiner dan ingeschat bij de Miljoenennota 2024 door licht achterblijvende ontvangsten in het derde kwartaal. Bij de loon- en inkomensheffing is de totale aanpassing beperkt (-0,1 miljard euro), maar onderliggend zijn er wel verschuivingen. De loonheffing is met 1,5 miljard euro neerwaarts bijgesteld in verband met lagere ontvangsten in het derde kwartaal. In absolute zin is dit een grote bijstelling, maar ten opzichte van de totale ontvangsten van 118,6 miljard is de bijstelling relatief vrij beperkt. De inkomensheffing (IH) is opwaarts bijgesteld (+1,4 miljard euro), vooral doordat burgers en ondernemers hogere belastingaanslagen over 2022 hebben ontvangen. De IH-ontvangsten die betrekking hebben op 2023

liggen ook iets hoger dan verwacht, maar die toename is beperkter. Tot slot is ook de schenk- en erfbelasting met 0,1 miljard euro opwaarts bijgesteld in verband met een hoger aantal aangiftes bij de erfbelasting.

4 Overheidssaldo en overheidsschuld

De raming van het EMU-saldo in 2023 bedraagt – 1,8% bbp. Dit is een verslechtering van 0,2% bbp ten opzichte van het saldo gepresenteerd tijdens de Miljoenennota 2024. Deze verslechtering van het EMU-saldo komt voornamelijk door een daling van de reguliere belasting- en premie-inkomsten. Daarnaast vallen niet plafondrelevante uitgaven in 2023 lager uit dan verwacht bij Miljoenennota 2024. Dit komt onder andere door lager uitgaven aan coronamaatregelen en door een verschuiving van Oekraïne-uitgaven naar 2024 en van niet plafondrelevante uitgaven naar plafondrelevante uitgaven.

Bij het Financieel Jaarverslag Rijk in het voorjaar van 2024 wordt het EMU-saldo over 2023 definitief vastgesteld.

Tabel 4.1 Ontwikkeling feitelijk overheidssaldo sinds Miljoenennota 2024

(in procenten bbp; + is saldoverbetering)	2023
EMU-saldo Miljoenennota 2024	**– 1,6%**
Inkomsten	– 0,4%
Uitgaven onder het uitgavenplafond	0,0%
Niet-plafondrelevante uitgaven en correcties van EMU-saldo	0,2%
Overig	0,0%
EMU-saldo Najaarsnota 2023	**– 1,8%**

De huidige raming van de overheidsschuld bedraagt 47,6% bbp. De raming van de schuld is gelijk gebleven sinds Miljoenennota 2024. Het verschil tussen de ontwikkeling van het EMU-saldo en de EMU-schuld komt door de technische effecten in de belastingraming. Sommige inkomsten komen op kasbasis dit jaar binnen maar hebben op transactiebasis betrekking op andere jaren. Deze inkomsten hebben geen effect op de ontwikkeling van het EMU-saldo dit jaar, maar wel op de schuld. Dit is omdat het saldo op transactiebasis gedefinieerd is en voor de schuld de kasontvangsten bepalend zijn.

Tabel 4.2 Ontwikkeling overheidsschuld sinds Miljoenennota 2024

(in procenten bbp; + is toename schuld)	2023
EMU-schuld Miljoenennota 2024	**47,6%**
EMU-saldo	0,2%
Mutatie schuld ultimo 2022	0,0%
Schatkistbankieren	0,0%
Kastransverschil solidariteitsbijdrage	– 0,2%
Overig	0,0%
EMU-schuld Najaarsnota 2023	**47,6%**

In het Financieel Jaarverslag Rijk 2022 werd de EMU-schuld eind 2022 vastgesteld op 480,1 miljard euro. Eind dit jaar komt de schuld naar verwachting 9,8 miljard euro hoger uit op 489,9 miljard uro. In termen van procenten bbp daalt de EMU-schuld echter van 51,0% naar 47,6% als gevolg van het noemereffect. Het bbp is voornamelijk gestegen door de inflatie en dit verklaart het noemereffect.

5 Budgettaire kerngegevens

Tabel 5.1 geeft een totaaloverzicht van de budgettaire kerngegevens bij Najaarsnota 2023. In tegenstelling tot de voorgaande paragrafen van deze Najaarsnota gaat het in onderstaande tabel niet om *mutaties* ten opzichte van de Miljoenennota 2024, maar om begrote *standen* voor het jaar 2023.

Tabel 5.1 Budgettaire kerngegevens

(in miljarden euro, tenzij anders aangegeven)	2023
Inkomsten (belastingen en sociale premies)	**382,2**
Reguliere netto-uitgaven onder het uitgavenplafond	**375,8**
Rijksbegroting	172,0
Sociale zekerheid	98,5
Zorg	87,6
Investeringen	17,8
Steunmaatregelen corona relevant voor het EMU-saldo (uitgaven)	**2,4**
Overige netto-uitgaven en correcties relevant voor het EMU-saldo	**21,3**
Totale netto-uitgaven relevant voor het EMU-saldo	**399,5**
EMU-saldo centrale overheid	**– 17,3**
EMU-saldo decentrale overheden	**– 1,0**
EMU-saldo collectieve sector	**– 18,3**
EMU-saldo collectieve sector (in procenten bbp)	**– 1,8%**
EMU-schuld collectieve sector	**489,9**
EMU-schuld collectieve sector (in procenten bbp)	**47,6%**
Bruto binnenlands product (bbp)	**1028**

Hoe deze standen zijn gewijzigd sinds de Miljoenennota 2024 wordt toegelicht in de voorgaande paragrafen van deze Najaarsnota. De inkomsten worden besproken in paragraaf 3 en de uitgaven onder de uitgavenplafonds in paragraaf 2.

Naast de plafondrelevante uitgaven zijn er ook uitgaven die niet onder het uitgavenplafond vallen, maar wel relevant zijn voor het EMU-saldo. Deze posten zijn opgenomen in tabel 5.1 onder «steunmaatregelen corona relevant voor het EMU-saldo» en «overige netto-uitgaven en correcties relevant voor het EMU-saldo». Voor een uitgebreid overzicht van de corona gerelateerde uitgaven en de mutaties sinds de Miljoenennota 2024 wordt verwezen naar bijlage 2.

Bijlage 1: Verticale toelichting

De verticale toelichting toont voor ieder begrotinghoofdstuk de budgettaire veranderingen die zich hebben voorgedaan sinds de Miljoenennota 2024.

De verticale toelichting bestaat per begroting uit twee tabellen: uitgaven en ontvangsten. De tabellen kunnen de volgende posten bevatten:
1. B*esluitvorming*
2. *Mee- en tegenvallers*
3. *Kasschuiven*
4. *Overboekingen met andere begrotingen*
5. *Desalderingen*
6. *Technisch*
7. *Niet-plafondrelevant*

Besluitvorming bevat alle mutaties die het gevolg zijn van besluitvorming en de overheveling van reserveringen van de Aanvullende post naar begrotingen. *Mee-en tegenvallers* bevat alle mee- en tegenvallers. *Kasschuiven* zijn alle kasschuiven op de plafonds Rijksbegroting, Sociale Zekerheid en Zorg en de kasschuiven op het investeringsplafond. *Overboekingen met andere begrotingen* bevat alle beleidsmatige overboekingen tussen departementen. *Desalderingen* zijn mutaties waarbij de uitgaven en ontvangsten tegelijkertijd verhoogd of verlaagd worden. Per saldo is deze post nul. *Technisch* bevat alle mutaties die niet in bovenstaande posten vallen en plaatsvinden op de reguliere plafonds (Rijksbegroting, Sociale Zekerheid, Zorg en Investeringen). *Niet-plafondrelevant* bevat alle mutaties die niet plaats vinden op de reguliere plafonds.

De bedragen in de tabellen zijn in miljoenen euro. Door afrondingen kan het totaal afwijken van de som der onderdelen. In de ontwerpbegroting wordt een meer gedetailleerde toelichting op de mutaties gegeven. De begrotingen zijn inclusief de uitgaven voor HGIS (Homogene Groep Internationale Samenwerking).

Algemene Zaken en De Koning

I De Koning: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**56**
Technisch	*0*
Stand Najaarsnota	**56**

I DE KONING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**2**
Stand Najaarsnota	**2**

Uitgaven

Technisch

Dit betreft de doorbelasting van de middelen van de begroting van Algemene Zaken naar de begroting van de Koning. Het betreft extra middelen in verband met Open Overheid voor het Kabinet van de Koning ter hoogte van 30 duizend euro. Daarnaast zijn de kosten voor centrale inkoopvoorziening (duizend euro) doorbelast vanuit de begroting van Algemene Zaken.

Ontvangsten

Er zijn sinds de Miljoenennota geen wijzigingen in de ontvangsten.

III ALGEMENE ZAKEN: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**94**
Mee- en tegenvallers	*– 1*
Meevaller CTIVD personeel	– 1
Technisch	*0*
Overboekingen met andere begrotingen	0
Stand Najaarsnota	**93**

III ALGEMENE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**8**
Mee- en tegenvallers	*1*
Meevaller hogere ontvangsten DPC	1
Technisch	*0*
Stand Najaarsnota	**9**

Uitgaven
Mee- en tegenvallers
Meevaller CTIVD personeel
Er is een meevaller van 500 duizend euro ontstaan bij de Commissie van Toezicht Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) door onder andere de vertraagde behandeling van de spoedwet in de Tweede Kamer en arbeidsmarktkrapte.

Technisch
Overboekingen met andere begrotingen
Deze post bevat diverse overboekingen met o.a. het ministerie van Binnenlandse Zaken Koninkrijksrelaties en het ministerie van Financiën, ten behoeve van de kosten voor een centrale inkoopvoorziening, additioneel budget in verband met Open Overheid en een bijdrage voor financiële expertise.

Niet-belastingontvangsten
Mee- en tegenvallers
Meevaller hogere ontvangsten DPC
Er is een meevaller op de ontvangsten ontstaan door een hogere overheadvergoeding, die het departement heeft ontvangen van haar agentschap Dienst Publiek en Communicatie (DPC).

Technisch
Dit betreft de doorbelasting van middelen van de begroting van AZ naar de begroting van de Koning ten behoeve van Open Overheid en kosten voor een centrale inkoopvoorziening.

Buitenlandse Zaken (incl. BHOS)

V BUITENLANDSE ZAKEN: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**12.795**
Besluitvorming	*31*
Overboeking nabetaling TEM	31
Overboekingen met andere begrotingen	*1*
Overboekingen met andere begrotingen	1
Desalderingen	*32*
Desalderingen	32
Technisch	*– 499*
Nabetaling TEM	8
Derde steunpakket Oekraïne via bijdrage PFRU	5
Draft Amending Budget 4 (DAB4)	– 478
Overig technisch	– 34
Niet-plafondrelevant	*– 324*
Actualisatie invoerrechten	– 324
Stand Najaarsnota	**12.036**

V BUITENLANDSE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**1.376**
Desalderingen	*32*
Desalderingen	32
Technisch	*– 73*
Perceptiekostenvergoeding	– 73
Stand Najaarsnota	**1.334**

Uitgaven

Besluitvorming

Overboeking nabetaling TEM

Dit betreft de overboeking van 31 miljoen vanaf de Aanvullende Post naar de BZ begroting voor de nabetalingen van de Traditionele Eigen Middelen (TEM).

Overboekingen met andere begrotingen

Dit betreft een saldo van verschillende mutaties. Het gaat om kleine mutaties op o.a. bijdragen aan het Europese ontwikkelingsfonds en de VN contributie voor crisisbeheersingsoperaties.

Desalderingen
Dit is een saldo van verschillende mutaties. De grootste mutatie betreft een desaldering op het apparaatsbudget van BZ. Er is onder andere een stijging van de ontvangsten door hogere visa ontvangsten van 18 miljoen. Verder is er 3,7 miljoen voor ingevorderde loonkosten uit 2022 ontvangen en is er 5 miljoen ontvangen afkomstig van koerswinsten.

Technisch
Nabetalingen TEM
Er is een Traditionele Eigen Middelen (TEM)-nabetaling van bruto 37,8 miljoen euro in 2023 gedaan aan de Europese Unie naar aanleiding van een herbeoordeling van dossiers. Dit is het saldo van nabetalingen van verschillende dossiers, waaronder een dossier m.b.t. zonnepanelen. Deze middelen zijn na aftrek van perceptiekostenvergoeding overgeheveld vanaf de reservering op de aanvullende post naar de BZ-begroting. Van deze bruto betalingen is 28,5 miljoen euro onder voorbehoud en 9,2 miljoen euro definitief.

Derde steunpakket Oekraïne via bijdrage PFRU
Vanuit het derde steunpakket voor Oekraïne heeft Nederland 5 miljoen bijgedragen via het Partnership Fund for a Resilient Ukraine (PFRU) voor ondersteuning van Oekraïense decentrale overheden.

Draft Amending Budget 4 (DAB4)
Bij de Najaarsnota is de raming van de EU afdrachten geactualiseerd op basis van het betalingenniveau uit de vierde aanvullende begroting (DAB4) van de Europese Commissie voor 2023. Deze bijstelling betekent een verlaging van de raming van de Nederlandse bni-afdracht in 2023 met 478 miljoen. Normaal gesproken is de raming van de EU-afdrachten op de Nederlandse begroting gebaseerd op het MFK-betalingenplafond (incl. de speciale instrumenten) i.p.v. het betalingenniveau. Het betalingenniveau uit DAB4 is de meest realistische inschatting van de uitputting van de EU-begroting voor 2023, daarom is de raming op basis van dit betalingenniveau geactualiseerd. Bij de technische aanpassing in juli 2024 zal naar verwachting de raming van de Nederlandse bni-afdracht voor de jaren 2024-2027 met een vergelijkbaar bedrag naar boven worden bijgesteld via het Enkelvoudige marge-instrument (Single Margin Instrument; SMI). Per saldo stijgt of daalt de raming van de Nederlandse EU-afdrachten over het gehele MFK-genomen niet.

Overig technisch
Dit is een saldo van verschillende mutaties. De grootste onderliggende mutatie betreft onderuitputting op de VN contributie voor crisisbeheersingsoperaties van 11 miljoen euro. De overige 23 miljoen euro bestaat uit onderuitputting op verschillende onderdelen op de BZ begroting.

Niet-plafondrelevant
Actualisatie invoerrechten
Bij de invoerrechten treedt gedurende het jaar onbedoeld een saldo-effect op, omdat aan de inkomsten- en uitgavenkant een andere raming wordt gebruikt, respectievelijk de raming van het Ministerie van Financiën en de raming van de Europese Commissie. Er wordt drie keer per jaar een actualisatie geboekt op de invoerrechten en de perceptiekostenvergoeding om te corrigeren voor dit saldo-effect. Hierdoor worden de invoerrechten neerwaarts bijgesteld met 324 miljoen euro.

Ontvangsten

Desalderingen

Dit is een saldo van verschillende mutaties. De grootste mutatie betreft een desaldering op het apparaatsbudget van BZ. Er is onder andere een stijging van de ontvangsten door hogere visa ontvangsten van 18 miljoen euro. Verder is er 3,7 miljoen euro voor ingevorderde loonkosten uit 2022 ontvangen en is er 5 miljoen euro ontvangen afkomstig van koerswinsten.

Technisch

Perceptiekostenvergoeding

Nederland ontvangt 25 procent van de bruto af te dragen (na)betalingen aan Traditionele Eigen Middelen (TEM) als perceptiekostenvergoeding. De nabetalingen op de invoerrechten leiden tot hogere ontvangsten op de perceptiekosten van EUR 7,9 miljoen euro. Verder treedt er bij de invoerrechten gedurende het jaar onbedoeld een saldo-effect op, omdat aan de inkomsten- en uitgavenkant een andere raming wordt gebruikt, respectievelijk de raming van het ministerie van Financiën en de raming van de Europese Commissie. Er wordt drie keer per jaar een actualisatie geboekt op de invoerrechten en de perceptiekostenvergoeding om te corrigeren voor dit saldo-effect. Hierdoor worden de perceptiekosten neerwaarts bijgesteld met 81 miljoen euro.

XVII BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: UITGAVEN

In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**3.690**
Besluitvorming	*70*
Kasschuif amendement Grinwis c.s.	70
Overboekingen met andere begrotingen	*– 4*
Overboekingen met andere begrotingen	– 4
Desalderingen	*27*
Desalderingen	27
Technisch	*23*
Derde steunpakket Oekraïne	27
Overig technisch	– 4
Stand Najaarsnota	**3.805**

XVII BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**69**
Desalderingen	*27*
Desalderingen	27
Stand Najaarsnota	**96**

Uitgaven

Besluitvorming

Kasschuif amendement Grinwis c.s.

Bij de behandeling van de Prinsjesdag ISB van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) is het amendement Grinwis aangenomen, waarmee binnen de BHOS-begroting 70 miljoen euro van 2028 naar 2023 wordt geschoven. Deze middelen zijn verdeeld naar humanitaire hulp (30 miljoen euro, waarvan 15 miljoen euro naar Gaza), opvang in de regio (20 miljoen euro) en klimaat (20 miljoen euro).

Overboekingen met andere begrotingen

Er vinden verschillende overboekingen van en naar de begroting van BHOS. Zo leidt de update van de Meerjaren Productie Prognose (MPP) van het ministerie van Justitie en Veiligheid (J&V) tot een overboeking van 10,7 miljoen euro naar J&V ter dekking van de eerstejaarsopvangkosten van asielzoekers. Verder vindt er een overboeking plaats van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) van 5 miljoen euro voor Pandemic Prevention, Preparedness and Response (PPR).

Desalderingen
Desalderingen
Er vindt een desaldering plaats tussen de aflopende Faciliteit Opkomende Markten (FOM) en het Dutch Trade and Investment Fund (DTIF) om aan de toegenomen vraag naar werkkapitaal en financieringen binnen het DTIF te kunnen voldoen. Daarnaast vindt er een desaldering plaats vanwege een ontstane meevaller door verwachte koersverschillen.

Technisch
Derde steunpakket Oekraïne
Op 6 oktober 2023 heeft de minister voor BHOS de Kamer geïnformeerd over het derde steunpakket aan Oekraïne in 2023. De middelen voor dit steunpakket worden middels een plafondcorrectie aan de begroting van BHOS toegevoegd.

Overige technische mutaties
Dit betreft het saldo van mee- en tegenvallers op de BHOS-begroting. Zo worden er op het gebied van diverse ondersteunende activiteiten (non-ODA) lagere uitgaven verwacht dan geraamd.

Ontvangsten
Desalderingen
Er vindt een desaldering plaats tussen de aflopende Faciliteit Opkomende Markten (FOM) en het Dutch Trade and Investment Fund (DTIF) om aan de toegenomen vraag naar werkkapitaal en financieringen binnen het DTIF te kunnen voldoen. Daarnaast vindt er een desaldering plaats vanwege een ontstane meevaller door verwachte koersverschillen.

Justitie en Veiligheid

VI JUSTITIE EN VEILIGHEID: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**22.975**
Besluitvorming	*57*
Invulling dekking rijksbrede opgave	57
Mee- en tegenvallers	*– 188*
Meevaller: Aanpak ondermijning	– 47
Meevaller: Versterking Jeugdbescherming	– 34
Meevaller: COA Lagere bezetting	– 208
Meevaller: Nog onverdeeld	– 64
Meevaller: Nidos	– 23
Meevaller: Versnellingstraject IND	– 27
Tegenvaller: (crisis)noodopvang COA	218
Tegenvaller: COA afrekening 2022	36
Tegenvaller: Schadeloosstellingen	15
Overige mee- en tegenvallers	– 55
Technisch	*60*
Desalderingen	26
Overboekingen met andere begrotingen	35
Niet-plafondrelevant	*– 109*
Storting btw-compensatiefonds Oekraïne	– 109
Stand Najaarsnota	**22.795**

VI JUSTITIE EN VEILIGHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**1.669**
Mee- en tegenvallers	*– 131*
Meevaller: Boetes en Transacties	158
Tegenvaller: Afpakken	– 284
Overige mee- en tegenvallers	– 4
Technisch	*26*
Desalderingen	26
Stand Najaarsnota 2023	**1.563**

Uitgaven

Besluitvorming

Invulling dekking rijksbrede opgave

Om te voldoen aan de rijksbrede dekkingsopgave heeft JenV zichzelf bij Voorjaarsnota 2023 een taakstelling voor onderuitputting opgelegd. Deze taakstelling wordt nu daadwerkelijk ingevuld met in 2023 ontstane onderuitputting op de JenV-begroting.

Mee- en tegenvallers
Meevaller: Aanpak ondermijning
Op de aanpak van ondermijnende criminaliteit doet zich een meevaller voor door het terugstorten van niet-bestede middelen aan DG ondermijning vanuit de politie, het Openbaar Ministerie, het ministerie van Financiën (Belastingdienst, FIOD, Douane) en het ministerie van Defensie (KMar). Het niet besteden van middelen wordt voornamelijk veroorzaakt door een tragere opbouw van de voorziene formatie wegens arbeidsmarktkrapte.

Meevaller: Versterking Jeugdbescherming
In 2023 valt incidenteel 33,5 miljoen euro van de 43 miljoen euro die het kabinet bij Voorjaarsnota 2023 heeft vrijgemaakt voor de versterking van de jeugdbeschermingsketen vrij omdat het niet mogelijk was het geheel van deze middelen al gedurende dit jaar tot besteding te laten komen. Het Rijk draagt vanaf 2024 30 miljoen euro per jaar structureel bij aan het landelijk tarief jeugdbescherming. Het voornemen is de resterende structurele middelen o.a. aan te wenden om kwaliteitsverbetering bij de RvdK en verbetering van de rechtsbescherming te bewerkstelligen.

Meevaller: COA lagere bezetting
Op basis van de realisatie en de meest recente Meerjaren Productie Prognose (MPP 2023-II) is de instroom van asielzoekers op dit moment lager dan bij Voorjaarsnota de verwachting was. Het verwachte benodigde aantal reguliere asielopvangplekken in 2023 wordt daarom neerwaarts bijgesteld. Dit resulteert in een meevaller van 207 miljoen euro.

Meevaller: Nog onverdeeld
Bij de Prinsjesdag suppletoire begroting was het saldo aan mee- en tegenvallers tijdelijk op het verdeelartikel op de JenV-begroting geplaatst, in afwachting van het meer volledige beeld aan mee- en tegenvallers bij Najaarsnota 2023. Op basis van het huidige beeld kunnen de gereserveerde middelen ingezet worden voor de invulling van de rijksbrede dekkingsopgave voor JenV en valt het restant vrij.

Meevaller: Nidos
Ondanks de hoge instroom van Alleenstaande Minderjarige Vluchtelingen (AMV) die begeleid worden door het Nidos, blijven de kosten voor deze organisatie achter ten opzichte van de raming. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt omdat het een uitdaging blijkt om opvangplekken te organiseren en personeel aan te trekken. Hierdoor is er sprake van een meevaller van 23,4 miljoen euro.

Meevaller: Versnellingstraject IND
Voor de projectmatige aanpak van de Bespoediging Afhandeling Asielaanvragen (BAA) bij de IND worden niet alle, bij Voorjaarsnota 2023, toegekende middelen volledig uitgeput omdat de kosten lager uitvallen dan geraamd. Hierdoor valt 26,9 miljoen euro vrij.

Tegenvaller: (crisis)noodopvang COA
De kosten voor het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) voor het opvangen van asielzoekers in (crisis)noodopvang vallen hoger uit dan eerder was voorzien. Dit komt o.a. omdat niet genoeg reguliere asielopvangplekken beschikbaar zijn en dus (crisis)noodopvang plekken nodig zijn.

Tegenvaller: COA afrekening 2022
Het COA heeft in augustus 2023 de jaarrekening over 2022 gepubliceerd. Hieruit volgt dat, op basis van de daadwerkelijke realisatie over 2022, JenV nog 36 miljoen euro moet nabetalen over de opdracht aan het COA in 2022.

Tegenvaller: Schadeloosstellingen
JenV keert schadeloosstellingen uit in het geval van toewijzingen door de rechter aan burgers wanneer zij door overheidshandelen schade hebben geleden. Er wordt een tegenvaller van 15 miljoen euro verwacht op basis van de extrapolatie van de verleende schadeloosstellingen in 2023 tot dusver.

Overige mee- en tegenvallers
Deze post betreft overige mee- en tegenvallers. Het betreft onder andere meevallers op de rechtsbijstand (8,2 miljoen euro), en het samenwerkingsverband asiel (10 miljoen euro). Daarnaast doen er zich onder andere tegenvallers voor bij het Openbaar Ministerie (12,5 miljoen euro) en de uitvoeringskosten van de Wet tegemoetkoming Waterschade Limburg (7 miljoen euro).

Technisch
Desalderingen
Deze post betreft een aantal desalderingen die op de begroting van JenV plaatsvinden. Het betreft o.a. een desaldering voor het verwerken van bijzondere bijdragen aan de politie.

Overboekingen met andere begrotingen
Deze post betreft een groot aantal overhevelingen met andere departementen, waaronder een afdracht aan de Shared Service Organisation Caribisch Nederland over 2023 (2,2 miljoen euro naar het ministerie van BZK), en het faciliteitenbesluit 2023 (12,1 miljoen euro naar het Gemeentefonds). Daarnaast ontvangt JenV o.a. middelen voor de uitbetaling slachtoffers Jeugdzorg i.h.k.v. commissie de Winter (17,2 miljoen euro, van het ministerie van VWS) en een verhoogde bijdrage aan de uitgaven voor asielopvang van Alleenstaande Minderjarige Vluchtelingen vanuit het ontwikkelingssamenwerkingsbudget (10,7 miljoen euro van het ministerie van BHOS).

Niet-plafondrelevant
Storting btw-compensatiefonds Oekraïne
Door JenV wordt een bedrag van 109,2 miljoen euro overgeboekt naar Financiën ten behoeve van het btw-compensatiefonds in relatie tot opvang van Oekraïense ontheemden. Hierdoor wordt het btw-compensatiefonds aangevuld.

Niet-belasting ontvangsten
Mee- en tegenvallers
Meevaller: Boetes en Transacties
Op het dossier Boeten en Transacties doet zich een meevaller voor van 157,5 miljoen euro.

Tegenvaller: Afpakken
Er doet zich een tegenvaller (ca. 284,4 miljoen euro) voor bij het afpakken van (crimineel) geld en goederen door het uitblijven van grote transacties.

Overige mee- en tegenvallers
Deze post betreft overige mee- en tegenvallers. Het betreft een meevaller bij de hoofddirectie bedrijfsvoering (1,5 miljoen euro) en de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (1 miljoen euro). Daarnaast doen er zich tegenvallers voor bij het SG-cluster (3,3 miljoen euro) en de administratie bij het Centraal Justitieel Incasso Bureau (3,6 miljoen euro).

Technisch
Desalderingen
Zie hiervoor de gelijknamige post bij uitgaven.

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (inclusief Staten-Generaal, Hoge Colleges van Staat, Koninkrijksrelaties en het BES-fonds)

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**10.435**
Besluitvorming	*10*
Inkomstenderving waterschappen	6
Compensatie hoogwater Limburgse gemeenten	3
Overige besluitvorming	0
Mee- en tegenvallers	*– 178*
Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed	7
Onderuitputting fysieke herplaatsingsgarantie	– 7
Onderuitputting Subsidie Verduurzaming en Onderhoud Huurwoningen	– 7
Onderuitputting kwijtschelden publieke schulden	– 50
Onderuitputting woningbouwimpuls	– 122
Overige mee- en tegenvallers	0
Overboekingen met andere begrotingen	*– 87*
Afrekening AIVD-MIVD	6
Opdrachtgeverschap FM Haaglanden	5
Huisvesting Nederlands Sudanese repatrianten	– 1
Afdrachten BTW-compensatiefonds	– 26
MIRT verkenning Utrecht	– 69
Overige overboekingen met andere begrotingen	– 2
Desalderingen	*52*
Bijdrage Digitaal Stelsel Omgevingswet	10
Ontvlechting eindbalans UBR	10
Natuurinclusief isoleren	7
Ontvangsten Doc-direkt	5
Zakelijke lasten RVB	4
Overige desalderingen	16
Technisch	*0*
Technisch	0
Stand Najaarsnota	**10.232**

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**935**
Mee- en tegenvallers	*86*
Benzineveilingen	91
Meerontvangsten bodemmaterialen	6
RVB-Flexwoningen	– 11
Overboekingen met andere begrotingen	*– 2*
Correctie rentederving toeslagen	– 2
Desalderingen	*52*
Bijdrage Digitaal Stelsel Omgevingswet	10
Ontvlechting eindbalans UBR	10
Aanwending meerontvangsten voor natuurinclusief isoleren	7
Ontvangsten Doc-direkt	5
Zakelijke lasten RVB	4
Overige desalderingen	16
Stand Najaarsnota	**1.072**

Uitgaven

Besluitvorming

Inkomstenderving waterschappen

Dit betreft een overheveling van de Aanvullende Post van het ministerie van Financiën in verband met de inkomstenderving van de waterschappen als gevolg van de COVID-19 pandemie (6,4 miljoen euro). Deze middelen worden uitgekeerd aan de waterschappen.

Compensatie hoogwater Limburgse gemeenten

Dit betreft de compensatie van een deel van de kosten die de zwaarst getroffen gemeenten hebben gemaakt na de wateroverlast in Limburg (3,2 miljoen euro).

Mee- en tegenvallers

Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed

Vanwege de hoge respons op de conceptregeling Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed (DUMAVA), is de prognose van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) dat dit budget opgehoogd moet worden met 7 miljoen euro voor 2023. Daarom wordt vanuit de onder-uitputting op de Subsidie Verduurzaming en Onderhoud Huurwoningen (SVOH) dit bedrag gerealloceerd. In 2024 zal de 7 miljoen euro weer afgeboekt worden van DUMAVA.

Onderuitputting fysieke herplaatsingsgarantie

In het kader van de fysieke herplaatsingsgarantie voor flexwoningen kan, na het sluiten van samenwerkingsovereenkomsten met gemeenten, in 2023 worden overgegaan op uitkering door middel van een SPUK-regeling voor circa 41 miljoen euro. 6,7 miljoen euro komt niet tot besteding in 2023.

Onderuitputting woningbouwimpuls
Circa 120 miljoen euro uit de vijfde tranche van de woningbouwimpuls komt niet tot besteding in 2023. De woningbouwimpuls kent een 100% eindejaarsmarge, waardoor de middelen in 2024 worden opgeboekt.

Onderuitputting kwijtschelden publieke schulden
De compensatie van de uitgaven en de derving van inkomsten bij medeoverheden vindt plaats op basis van nacalculatie (werkelijke kosten). Omdat op dit moment volgens de voorwaarden nog niet kan worden overgegaan tot betaling, wordt het restant van het budget volgens afspraak generaal teruggeboekt. In het voorjaar wordt gekeken naar de meerjarige raming en welke middelen nodig zijn voor de doelstelling

Overboekingen met andere begrotingen
Afrekening AIVD-MIVD
Jaarlijks worden de bedrijfsvoeringskosten van de AIVD en MIVD verrekend tussen het ministerie van BZK en het ministerie van Defensie. Voor 2023 ontvangt de AIVD hiervoor 6,1 miljoen euro vanuit het ministerie van Defensie.

Opdrachtgeverschap FM Haaglanden
Verschillende departementen hebben overboekingen van in totaal 5,4 miljoen euro gedaan ter dekking van de gemaakte kosten van FM Haaglanden.

Huisvesting Nederlands Sudanese repatrianten
Er wordt circa € 1,3 miljoen euro aan het Gemeentefonds overgemaakt voor de huisvesting van Nederlands Sudanese repatrianten. Deze decentrale uitkering is bedoeld voor gemeenten die via het Rijk zijn betrokken bij huisvesting van evacuees uit Soedan.

Afdrachten BTW-compensatiefonds
Dit betreft verschillende afdrachten aan het BTW-compensatiefonds, waaronder 11,9 miljoen euro voor de 5e tranche van de woningbouwimpuls en 11,4 miljoen euro voor de regeling lokale aanpak isolatie.

MIRT-verkenning Utrecht
Dit betreft een overboeking van 69 miljoen euro van het BZK deel van de reservering van het Rijk naar het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat ten behoeve van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) ter verkenning van oplossingen op het gebied van OV en Wonen in de regio Utrecht. Hetgeen is besloten bij het BO MIRT in het najaar van 2019.

Desalderingen
Bijdrage Digitaal Stelsel Omgevingswet
Dit betreft een desaldering van € 10,0 miljoen euro van de meerontvangsten van artikel 4 voor de afbouw, uitbouw en beheer en doorontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). De 10 miljoen euro komt ter beschikking aan het Kadaster, die als tactisch beheerder van de omgevingswet additionele taken heeft gekregen.

Ontvlechting eindbalans UBR
Het agentschap UBR is per 1 januari van dit jaar opgehouden te bestaan. Het voormalig UBR onderdeel Organisatie voor Bedrijfsvoering en Financiën (OBF) is sinds dit jaar ondergebracht onder artikel 11 als een kas/verplichtingendienst. De openstaande facturen (schulden) komen voor rekening van

OBF via de overgedragen liquide middelen (een begrotingsontvangst) van UBR. Middels een desaldering worden deze middelen nu ingezet ter dekking van de betaling van deze openstaande facturen (van 8 miljoen euro).

Natuurinclusief isoleren
Naar aanleiding van een uitspraak van de Raad van State kan isolatie van vastgoed alleen doorgang vinden als er alternatieve verblijfplekken voor vleermuissoorten worden geregeld. Hierdoor wordt de bestaande specifieke uitkering voor natuurinclusief isoleren dit jaar opgehoogd met totaal 10 miljoen euro, waarvan 7,2 miljoen euro uit een desaldering en € 2,8 miljoen euro uit een reallocatie.

Ontvangsten Doc-direkt
Doc-Direkt verwacht een tekort van 5,4 miljoen euro. Dit komt voor een groot deel door onverwachte facturen van doorbelastingen van SSC-ICT. Het tekort wordt doorbelast, waardoor de ontvangsten stijgen.

Zakelijke lasten RVB
Onverwacht heeft het Rijksvastgoedbedrijf relatief veel aanslagen voor zakelijke lasten uit voorgaande jaren binnengekregen. De kosten zijn daardoor hoger dan verwacht. Dit wordt gedekt door een meevaller op ontvangsten van artikel 6 en een herbestemming van LPO middelen.

Niet-belastingontvangsten
Mee- en tegenvallers
Benzineveilingen
De veiling van benzinestations langs Rijkswegen heeft circa 91 miljoen euro meer opgebracht dan geraamd.

Meerontvangsten bodemmaterialen
De ontvangsten van de bodemmaterialen zijn 6,4 miljoen euro hoger dan geraamd.

RVB-flexwoningen
Door een latere matching van ingekochte flexwoningen met afnemers, komt een deel van de ontvangsten later binnen dan geraamd. In 2023 wordt 11,3 miljoen euro afgeboekt. Deze ontvangsten volgen naar verwachting in 2024.

Overboekingen met andere begrotingen
Correctie rentederving toeslagen
Dit betreft een correctie van een eerdere foutieve overboeking.

IIA STATEN-GENERAAL: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**240**
Overboekingen met andere begrotingen	*0*
Overboekingen met andere begrotingen	0
Stand Najaarsnota	**240**

IIA STATEN-GENERAAL: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**9**
Stand Najaarsnota	**9**

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT, KABINETTEN EN DE KIESRAAD: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**183**
Mee- en tegenvallers	*0*
Informatievoorziening en ICT	3
Onderuitputting bestuursrechtspraak	– 3
Overboekingen met andere begrotingen	*0*
Overboekingen met andere begrotingen	0
Desalderingen	*1*
Nationale ombudsman	1
Stand Najaarsnota	**184**

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT, KABINETTEN EN DE KIESRAAD: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**7**
Desalderingen	*1*
Nationale ombudsman	1
Stand Najaarsnota	**7**

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Informatievoorziening en ICT

Mede vanwege verscherpte eisen op het gebied van informatiebeveiliging binnen de Raad van State, vindt er een reallocatie van het budget van de afdeling Bestuursrechtspraak naar RvS Gemeenschappelijke diensten plaats. Dit betreft onder meer uitgaven aan externe inhuur.

Onderuitputting bestuursrechtspraak

De dekking voor de uitgaven aan informatievoorziening en ICT komt uit onderuitputting bij de afdeling bestuursrechtspraak.

Desalderingen

Nationale ombudsman

Deze desaldering betreft de jaarlijkse indexatie op de tarieven die gesteld worden voor de medeoverheden. De middelen worden ingezet voor de taakuitoefening van de Nationale ombudsman voor de medeoverheden.

IV KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**167**
Overboekingen met andere begrotingen	*– 1*
Afdracht SSO-CN	4
Terugbetaling lening Winair	1
Detentiewezen Sint Maarten	– 1
Bijdrage BES-fonds	– 2
Overige overboekingen met andere begrotingen	– 3
Desalderingen	*4*
Desalderingen	4
Technisch	*0*
Technisch	0
Stand Najaarsnota	**170**

IV KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**54**
Desalderingen	*4*
Desalderingen	4
Niet-plafondrelevant	*1*
Aflossing lening Sint Maarten	1
Stand Najaarsnota	**59**

Uitgaven

Overboekingen met andere begrotingen

Afdracht SSO-CN

Dit zijn de afdrachten van de verschillende departementen voor de basisdienstverlening van Shared Service Organisatie Caribisch Nederland (SSO-CN).

Terugbetaling lening Winair

In 2020 is er een hypothecaire lening van 3 miljoen dollar verstrekt aan de luchtvaartmaatschappij Winair, die in financiële problemen was geraakt door de COVID-19 crisis. Deze lening is verstrekt vanuit de noodzaak van het in stand houden van de luchtverbindingen met de Caribisch Nederlandse gemeenten. 1 miljoen euro hiervan is gefinancierd door Koninkrijksrelaties. Dit betreft de terugbetaling van het BZK deel van de lening.

Detentiewezen Sint Maarten

Dit betreft een bijdrage van Koninkrijksrelaties aan de dekking voor de dienstverlening detentiewezen voor Sint Maarten.

Bijdrage BES-fonds

Dit zijn twee overboekingen naar het BES-fonds: 1 miljoen euro voor de vrije uitkering aan Saba voor de operationele kosten van de pilot ferry en een bijdrage voor Bonaire die toezien op de eilandelijke achterstanden.

Overige overboekingen met andere begrotingen
Dit betreft met name overboekingen met Binnenlandse Zaken (hoofdstuk 7) op het gebied van personele uitgaven.

Desalderingen
Dit betreft een aantal desalderingen die te maken hebben met ontvangsten van SSO-CN. Deze ontvangsten komen uit verrekeningen met andere departementen. De verrekening vindt plaats op basis van afname van departementen van de dienstverlening bij SSO-CN.

Technisch
Dit zijn veelal reallocaties van budgetten naar een ander instrument, o.a. ter bekostiging van de EU-gezant, ter dekking van de proceskosten voor klimaattafel Bonaire en voor subsidies vanuit het comité slavernijverleden. Op het apparaatsartikel zijn er voor TWO en Cft herschikkingen op basis van nieuwe ramingen voor deze budgetten.

Niet-belastingontvangsten
Desalderingen
Dit betreft een aantal desalderingen die te maken hebben met afdracht aan en ontvangsten van SSO-CN.

Aflossing lening Sint Maarten
Dit betreft een vervroegde aflossing van Sint Maarten op een lening.

BES-FONDS: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**73**
Overboekingen met andere begrotingen	*21*
Middelen armoedebestrijding en energietoelage	8
Natuur- en milieuplan Caribisch Nederland 2020-2030	8
Bijdrage CIO-offices	2
Overige overboekingen met andere begrotingen	2
Stand Najaarsnota	**94**

Uitgaven
Middelen armoedebestrijding en energietoelage
SZW heeft 1 miljoen euro beschikbaar gemaakt voor armoedebestrijding in 2023 en maakt 6,8 miljoen euro over naar het BES-fonds voor een eenmalige energietoelage voor huishoudens met een laaginkomen in Caribisch Nederland.

Natuur- en milieuplan Caribisch Nederland 2020-2030
Dit betreft een bijdrage van LNV voor de uitvoering van het Natuur en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030.

Bijdrage CIO-offices
BZK draagt 1,8 miljoen euro bij voor het inrichten van CIO-offices en het ontwikkelen van eigen digitaliseringsagenda's door Bonaire, Saba en Sint Eustatius.

Overboekingen met andere begrotingen
De overboekingen bestaan o.a. uit een overboeking (1,3 miljoen euro) van BZK voor de eilandelijke achterstanden voor het openbaar lichaam Bonaire. Daarnaast is er ook nog een bijdrage (1 miljoen euro) van BZK ten behoeve van de operationele kosten van de veerverbinding op Saba en Sint Eustatius.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**57.050**
Mee- en tegenvallers	*– 199*
Per saldo tegenvaller studiefinanciering	15
Meevaller apparaatskosten	– 12
Meevaller bibliotheek op school	– 16
Meevaller heterogene brugklassen	– 16
Meevaller energiecompensatie scholen	– 24
Meevaller Maatschappelijke diensttijd	– 70
Overige mee- en tegenvallers	– 76
Overboekingen met andere begrotingen	*– 22*
Overboeking provinciefonds	– 15
Overige overboekingen met andere begrotingen	– 7
Desalderingen	*5*
Desalderingen	5
Technisch	*– 56*
COVID-19 Zelftesten	– 8
COVID-19 Nationaal Programma Onderwijs	– 13
Overig technisch	– 35
Niet-plafondrelevant	*– 710*
Meevaller studiefinanciering	– 710
Stand Najaarsnota	**56.067**

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**1.869**
Mee- en tegenvallers	*– 4*
Mee- en tegenvallers	– 4
Desalderingen	*5*
Desalderingen	5
Technisch	*7*
Coronabanen hoger onderwijs	7
Overig technisch	0
Stand Najaarsnota	**1.877**

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Per saldo tegenvaller studiefinanciering uitgaven R

Er zijn bijstellingen gedaan in de geraamde bedragen voor de relevante (R) uitgaven aan studiefinanciering op basis van de verstrekte gegevens van DUO. Dit leidt binnen de middelen voor studiefinanciering tot zowel mee- als tegenvallers. Per saldo is er een tegenvaller op de post studiefinanciering van 15 miljoen euro.

Meevaller apparaatskosten

De meevaller op apparaatskosten wordt voornamelijk veroorzaakt door onderuitputting op de middelen voor personeel voor Versterking Toezicht bij de Inspectie van het Onderwijs. De organisatie kan minder personeel aantrekken door een krappe arbeidsmarkt.

Meevaller bibliotheek op school

Bij de leesbevordering bij de bibliotheek op school (een onderdeel van het masterplan basisvaardigheden) is er een meevaller van 15,7 miljoen euro. Bij de beschikking aan Stichting Lezen wordt er gerekend met schooljaren in plaats van kalenderjaren, waardoor in 2023 maar 5/12 deel van het voorziene bedrag wordt uitgegeven. Daarnaast is de beschikking iets lager vastgesteld dan eerder voorzien.

Meevaller heterogene brugklassen

De uitgaven aan subsidieregeling heterogene brugklassen vallen lager uit, omdat er minder aanvragen zijn binnengekomen dan waar budget voor was.

Meevaller energiecompensatie scholen

Het aantal aanvragen voor de Subsidieregeling energiecompensatie scholen funderend onderwijs (PO en VO) is lager dan het aantal aanvragen waar budget voor is.

Meevaller Maatschappelijke diensttijd

Binnen het budget van de Maatschappelijke Diensttijd is er in 2023 69,8 miljoen euro niet besteed. Dit zit zowel op de hoofdsubsidie als op het flankerend beleid.

Overige mee- en tegenvallers

Er is een groot aantal kleinere mee- en tegenvallers op de OCW-begroting, die per saldo leiden tot een meevaller van 73 miljoen euro.

Overboeking provinciefonds

Er worden een aantal overboekingen gedaan met het provinciefonds. Dit bevat onder andere een overboeking voor de restauraties van grote monumenten (14,2 miljoen euro).

Overige overboekingen met andere begrotingen

Er worden diverse overboekingen gedaan met begrotingen van andere departementen.

Desalderingen

Er worden diverse desalderingen gedaan.

Technisch
COVID-19 Zelftesten
Er is een meevaller op de middelen bestemd voor corona-zelftesten. Deze middelen vloeien terug naar de Rijksbegroting, zoals gebruikelijk bij onbestede coronamiddelen.

COVID-19 Nationaal Programma Onderwijs
Er is een meevaller op de middelen bestemd voor het Nationaal Programma Onderwijs om studenten met vertraging door corona tegemoet te komen. Ook is er een meevaller op middelen beschikbaar gesteld voor de culturele sector, waaronder de suppletieregeling. Deze middelen vloeien terug naar de Rijksbegroting, zoals gebruikelijk bij onbestede coronamiddelen.

Niet-plafondrelevant
Meevaller studiefinanciering NR
Er is een meevaller op de niet-relevante (NR) uitgaven van studiefinanciering. De niet-relevante uitgaven zijn dit voorjaar geraamd in prijspeil 2023. De loon- en prijsbijstelling over het lopende jaar valt daarom vrij bij deze najaarsnota. Daarnaast lijken studenten op basis van de eerste 7 maanden in 2023 minder te lenen dan verwacht.

Niet-belastingontvangsten
Mee- en tegenvallers
Er is een aantal mee- en tegenvallers op de OCW-begroting, die per saldo leiden tot een tegenvaller van 4 miljoen euro. Er is een bijstelling gedaan in de verwachte betalingen aan lesgelden in het mbo. Dit leidt tot een tegenvaller van 15 miljoen euro. Daarnaast is er bijstelling van 10 miljoen euro door overgebleven middelen op de balansposten bij DUO en het Nationaal Archief, die worden overgemaakt naar de OCW-begroting.

Desalderingen
Er worden diverse desalderingen gedaan.

Technisch
Coronabanen hoger onderwijs
Er is een meevaller op de middelen bestemd voor coronabanen in het hoger onderwijs. Deze middelen zijn teruggestort door hogescholen en universiteiten en vloeien terug naar de Rijksbegroting, zoals gebruikelijk bij onbestede coronamiddelen.

Overig technisch
De uitvoeringskosten voor DUO voor de tegemoetkomingsregelingen op het gebied van studiefinanciering naar aanleiding van COVID-19 zijn lager uitgevallen dan geraamd. Deze middelen vloeien terug naar de Rijksbegroting, zoals gebruikelijk bij onbestede coronamiddelen.

Financiën

IXB FINANCIEN: UITGAVEN

In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**14.846**
Besluitvorming	*90*
Begrotingsreserve Oekraïne	60
Reservering Aanvullende Post vertragingsrente	30
Mee- en tegenvallers	*– 88*
Meevaller belasting- en invorderingsrente	– 36
Overige mee- en tegenvallers	– 52
Overboekingen met andere begrotingen	*38*
Overboekingen met andere begrotingen	38
Desalderingen	*0*
Desalderingen	0
Technisch	*172*
Definitieve sluiting langlopende schadezaken Atradius	165
Overig technisch	7
Niet-plafondrelevant	*139*
Storting btw-compensatiefonds voor opvrang Oekraïnse ontheemden	109
Schade-uitkering niet afgesloten dossiers ADSB	30
Stand Najaarsnota	**15.196**

IXB FINANCIEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**3.625**
Mee- en tegenvallers	*104*
Diverse niet-belastingontvangsten mutaties	84
Overige mee- en tegenvallers	20
Overboekingen met andere begrotingen	*2*
Overboekingen met andere begrotingen	2
Desalderingen	*0*
Desalderingen	0
Technisch	*159*
Technisch	159
Niet-plafondrelevant	*875*
Verkoop aandelen ABN AMRO	457
Vervroegde aflossing Greek Loan Facility (GLF) 2024 en 2025	320
Actualisatie dividendenraming	93
Overig niet-plafondrelevant	5

In miljoenen euro's	2023
Stand Najaarsnota	**4.765**

Uitgaven

Besluitvorming

Begrotingsreserve Oekraïne

Via het derde steunpakket 2023 voor Oekraïne is 60 miljoen euro beschikbaar gesteld om via de exportkredietverzekering financiële risico's af te dekken voor Nederlandse bedrijven die via export of investeringen willen bijdragen aan de wederopbouw van Oekraïne.[1]Dit bedrag van 60 miljoen euro wordt toegevoegd aan de begrotingsreserve exportkredietverzekeringen.

Reservering Aanvullende Post (AP) vertragingsrente

Vanuit de Aanvullende Post (AP) is er 30,1 miljoen euro budget overgeheveld aan artikel 9 Douane voor de betaalde vertragingsrente in 2023. Deze vertragingsrente komt voort uit de (na)betalingen van de Traditionele Eigen Middelen (douane invoerrechten, begroot op artikel 3.3, begroting van ministerie van Buitenlandse Zaken).

Mee-en tegenvallers

Meevaller belasting- en invorderingsrente

Er zijn lagere uitgaven bij de belasting- en invorderingsrente door de latere aanvangsdatum van het herstelproject invorderingsrente, waarbij te veel in rekening gebrachte invorderingsrente wordt terugbetaald. Dit leidt tot een meevaller in 2023.

Overige mee- en tegenvallers

Dit komt met name door onderbestedingen op materiele uitgaven en meevallende apparaatsuitgaven door o.a. onderbezetting bij de Douane en Toeslagen.

Overboekingen met andere begrotingen

Betreft een verzamelpost van verschillende overboekingen met andere begrotingen, met name naar het btw-compensatiefonds.

Desalderingen

Betreft een verzamelpost van desalderingen van bedragen onder een miljoen euro.

Technisch

Definitieve sluiting langlopende schadezaken Atradius Dutch State Bank (ADSB)

In totaal zal voor 165 miljoen euro aan schadedossiers worden afgesloten en wordt dit bedrag onttrokken aan de begrotingsreserve van exportkredietverzekeringen. Dit komt met name door het afsluiten van een groot aantal oude schadedossiers waarop geen recuperatiemogelijkheden meer zijn, bijvoorbeeld omdat de debiteur failliet is gegaan. Hiermee wordt opvolging gegeven aan één van de aanbevelingen uit de beleidsdoorlichting van artikel 5.

[1] Kamerbrief-derde-steunpakket-Oekra-ne-2023- (overheid.nl)

Overig technisch
Betreft een verzameling technische wijzigingen waarvan de grootste een aanpassing in het schadekader van de Herverzekering leverancierskredieten (HULK) is (4 miljoen euro).

Niet plafond-relevant
Storting in het btw-compensatiefonds (BCF) voor opvang Oekraïense ontheemden
Het ministerie van JenV compenseert gemeenten met een normbedrag voor de dagelijkse kosten van de opvang van Oekraïense ontheemden. Een aantal van de taken van gemeenten voor de opvang van Oekraïense ontheemden zijn compensabel uit het btw-compensatiefonds. Als beleidsverantwoordelijk departement stort JenV dat bedrag ter dekking in het fonds.

Schade-uitkering niet afgesloten dossiers ADSB
Er is 30 miljoen euro meer schade verwacht dan geraamd op de nieuwe en/of lopende ekv-gedekte transacties. Dit komt voornamelijk door het aangaan van meerdere kleine transacties.

Niet-belastingontvangsten
Mee- en tegenvallers
Diverse niet-belastingontvangsten mutaties
Bij de niet-belastingontvangsten zijn er een drietal meevallers met een totale bijstelling van 84 miljoen euro. De realisatiecijfers tot en met augustus laten zien dat de werkelijke ontvangsten aan belasting- en invorderingsrente hoger liggen dan verwacht in de actuele begroting. Met name in de belastingrente zijn er meer ontvangsten dan verwacht, dit heeft grotendeels te maken met een hogere belastinggrondslag. De gerealiseerde ontvangsten aan invorderingsrente over terugbetaalde Coronaschulden liggen tot en met juni redelijk in lijn met de raming. Voor de boetes en schikkingen geldt dat de ontvangsten eveneens voorlopen op de actuele begroting.

Overige mee- en tegenvallers
Deze post betreft het saldo van een aantal meevallers waaronder op de schaderestituties van de EKV polissen en op de apparaatsontvangsten.

Desalderingen
Betreft een verzamelpost van desalderingen van bedragen onder een miljoen euro.

Technisch
Betreft een verzameling technische verwerkingen, waaronder de definitieve sluiting langlopende schadezaken ADSB, zoals toegelicht bij verticale toelichting van de uitgaven van de Financiënbegroting.

Niet-plafondrelevant
Verkoop aandelen ABN AMRO
In de loop van 2023 zijn aandelen ABN AMRO verkocht. Als gevolg van de verkoopopbrengsten hiervan wordt de ontvangstenraming met 457 miljoen euro verhoogd tot 1,123 miljard euro.

Vervroegde aflossing Greek Loan Facility (GLF)
Griekenland is de formele procedure gestart om een deel van de uitstaande leningen vervroegd af te lossen. De verwachting is dat deze vervroegde aflossing op 15 december zal plaatsvinden.

Actualisatie dividendenraming
Een actualisatie van de dividendramingen van de staatsdeelnemingen geeft voor het jaar 2023 een positieve bijstelling (93 miljoen euro).

Overig niet-plafondrelevant
Betreft een verzameling niet-plafondrelevante ontvangsten, waarvan de grootste ontvangst 2,7 miljoen euro is naar aanleiding van de uitkomst van een geschil tussen RFS (de voormalige holding van de drie consortium-partijen - RBS, Fortis en Santander - die in 2007 het toenmalige ABN AMRO heeft overgenomen) en de Italiaanse belastingdienst. Deze is in het voordeel van de consortiumpartijen uitgevallen.

IXA NATIONALE SCHULD: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**51.992**
Technisch	*– 260*
Rentelasten kasbeheer	2
Rente vlottende schuld	– 24
Rente vaste schuld	– 238
Niet-plafondrelevant	*– 3.563*
Verstrekte leningen	500
Rente derivaten	9
Rentelasten kasbeheer	– 31
Mutatie vlottende schuld	– 4.041
Stand Najaarsnota	**48.170**

IXA NATIONALE SCHULD: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**77.194**
Technisch	*5*
Rentebaten kasbeheer	5
Niet-plafondrelevant	*– 4.867*
Ontvangen aflossingen	23
Mutaties in rekening courant	– 890
Uitgifte vaste schuld	– 4.000
Overig niet-plafondrelevant	1
Stand Najaarsnota	**72.331**

Uitgaven
Technisch
Rentelasten kasbeheer
De raming van de rentelasten kasbeheer is hoger dan geraamd bij de Miljoenennota 2024. Dit als gevolg van een toename van de rentelasten op afgesloten deposito's door met name RWT's.

Rente vlottende schuld
De rentelasten op de vlottende schuld zijn naar beneden bijgesteld als gevolg van de actuele realisaties op de geldmarkt.

Rente vaste schuld
De rentelasten vaste schuld vallen in 2023 naar verwachting 238 miljoen euro lager uit dan eerder geraamd. Als gevolg van het bijgestelde financieringsplan zal er in 2023 minder schuld uitgegeven worden op de kapitaalmarkt. Hierdoor nemen de verwachte rentelasten af.

Niet-plafondrelevant
Verstrekte leningen
Naar verwachting worden er meer leningen verstrekt aan de deelnemers van het schatkistbankieren dan eerder geraamd. De raming wordt daardoor met 500 miljoen euro naar boven bijgesteld.

Rente derivaten
De rentelasten op de langlopende derivaten zijn naar verwachting 9 miljoen euro hoger in 2023 ten opzichte van de raming in de Miljoenennota 2024 als gevolg van de gestegen rente.

Rentelasten kasbeheer
De raming van de rentelasten kasbeheer is lager als gevolg van de nieuwe raming sociale fondsen.

Mutatie vlottende schuld
De omvang van de vlottende schuld daalt naar verwachting met ruim 4 miljard euro in het lopende jaar. Dit is het gevolg van een lagere financieringsbehoefte doordat de raming van het kastekort voor het lopende begrotingsjaar sterk is afgenomen. Schommelingen in de financieringsbehoefte in een lopend begrotingsjaar worden zoveel mogelijk opgevangen op de geldmarkt.

Ontvangsten
Technisch
Rentebaten kasbeheer
De ramingen van de rentebaten kasbeheer is hoger dan geraamd bij de Miljoenennota 2024. Dit als gevolg van een toename van het aantal afgesloten leningen aan deelnemers van schatkistbankieren.

Niet-plafondrelevant
Ontvangen aflossingen
Op basis van de actuele inzichten wordt verwacht dat de aflossingen op de leningen die door agentschappen, rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's) en derden in het kader van schatkistbankieren zijn afgesloten, in het lopende jaar hoger zullen uitvallen dan geraamd bij de Miljoenennota 2024.

Mutaties in de rekening courant
Uit een actualisatie van de raming van uitgaven en inkomsten van sociale fondsen blijkt dat deze fondsen naar verwachting in 2023 minder geld zullen storten in de schatkist.

Uitgifte vaste schuld
De raming voor de uitgifte van de vaste schuld in het lopende jaar is afgenomen met 4 miljard euro ten opzichte van de Miljoenennota 2024. Dit is het gevolg van het bijgestelde financieringsplan 2023. Het financie-

ringsplan geeft een beschrijving van de geschatte omvang en de totstandkoming van de financieringsbehoefte van de Nederlandse Staat en een overzicht van de manier waarop het Agentschap van plan is deze in te vullen.

Overig niet-plafondrelevant
Betreft een verzamelpost van overige niet-plafondrelevante mutaties.

Defensie (inclusief Defensiematerieelbegrotingsfonds)

X DEFENSIE: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**15.352**
Mee- en tegenvallers	*– 97*
Onderuitputting 2023	– 97
Overboekingen met andere begrotingen	*– 21*
Overboekingen met andere begrotingen	– 21
Desalderingen	*– 4*
Desalderingen	– 4
Technisch	*13*
Mutaties met Defensiematerieelbegrotingsfonds	8
Overig technisch	5
Niet-plafondrelevant	*– 181*
Oekraïne	– 181
Stand Najaarsnota	**15.062**

X DEFENSIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**194**
Desalderingen	*– 4*
Desalderingen	– 4
Technisch	*5*
Technisch	5
Niet-plafondrelevant	*97*
Oekraïne	97
Stand Najaarsnota	**293**

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Onderuitputting 2023

De onderuitputting komt grotendeels uit het budget voor inzet. Binnen dit budget worden de uitgaven van het Budget Internationale Veiligheid met 40 miljoen euro verlaagd, en de overige inzet met 10 miljoen euro. Het restant van de onderuitputting op de Defensiebegroting is het resultaat van lagere uitgaven vanuit het personeelsbudget als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt.

Overboekingen met andere begrotingen
Overboekingen met andere begrotingen
Er zijn diverse overboekingen gedaan van en naar de Defensiebegroting. Zo zijn er middelen teruggevloeid naar de begroting van het ministerie van Justitie en Veiligheid voor het tegengaan van ondermijning. Verder zijn er onderling bedrijfsvoeringskosten verrekend tussen Defensie en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Desalderingen
Desalderingen
Op de Defensiebegroting is een aantal desalderingen verwerkt. De grootste desaldering betreft een verlaging van de uitgaven naar aanleiding van minder niet-belastinginkomsten bij het Commando Materieel en IT. Deze bijstelling komt ook terug aan de niet-belastingontvangstenzijde van de Defensiebegroting.

Technisch
Mutaties met Defensiematerieelbegrotingsfonds
De onderliggende mutaties worden uitgesplitst en toegelicht op de uitgavenzijde van het Defensiematerieelbegrotingsfonds.

Overig technisch
Lagere kosten bij Paresto hebben geleid tot een hoger eigen vermogen. Omdat Paresto een baten-lastendienst is met een maximering op het eigen vermogen is er een bedrag van het eigen vermogen afgeroomd en overgeheveld naar het kerndepartement.

Niet-plafondrelevant
Oekraïne
Er wordt voor 181 miljoen euro aan Oekraïnesteun verschoven van 2023 naar 2024, met name vanwege een krappe defensiemarkt.

Niet-belastingontvangsten
Desalderingen
Desalderingen
Op de Defensiebegroting is een aantal desalderingen verwerkt. De grootste desaldering betreft een verlaging van de uitgaven naar aanleiding van minder niet-belastinginkomsten bij het Commando Materieel en IT. Deze bijstelling komt ook terug aan de uitgavenzijde van de Defensiebegroting.

Technisch
Technisch
Lagere kosten bij Paresto hebben geleid tot een hoger eigen vermogen. Omdat Paresto een baten-lastendienst is met een maximering op het eigen vermogen is er een bedrag van het eigen vermogen afgeroomd en overgeheveld naar het kerndepartement.

Niet-plafondrelevant
Oekraïne
De ontvangsten stijgen met 97 miljoen euro als gevolg van de samenwerking met Denemarken om steun te leveren aan Oekraïne. Denemarken draagt een deel van de financiële lasten hiervan.

DEFENSIEMATERIEELBEGROTINGSFONDS: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**6.282**
Mee- en tegenvallers	*– 671*
Teruggave compensatie valutaschommelingen	– 6
Onderuitputting 2023	– 666
Desalderingen	*17*
Mutaties met Defensiebegroting	13
Overige desalderingen	3
Technisch	*0*
Technisch	0
Stand Najaarsnota	**5.628**

DEFENSIEMATERIEELBEGROTINGSFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**6.282**
Desalderingen	*11*
Mutaties met Defensiebegroting	8
Overige desalderingen	3
Stand Najaarsnota	**6.293**

Uitgaven

Mee- en tegenvallers
Teruggave compensatie valutaschommelingen
Ontwikkelingen in de wisselkoersen van US Dollars en Zweedse Kronen leiden tot een teruggave van de compensatie die Defensie heeft ontvangen voor valutaschommelingen.

Onderuitputting 2023
Op het Defensiematerieelbegrotingsfonds is sprake van lagere uitgaven ter hoogte van 666 miljoen euro. Dit is voornamelijk het gevolg van externe omstandigheden. Zo leidt de oorlog in Oekraïne tot krapte op de defensiemarkten en is er daarnaast ook sprake van krapte op de arbeidsmarkt. Dit leidt tot vertraging in zowel de planning en uitvoering van investeringen over de volle breedte van het fonds, alsmede tot een neerwaartse bijstelling van de uitgaven voor instandhoudingskosten.

Desalderingen
Mutaties met Defensiebegroting
Dit betreft onder andere een bijdrage van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat van 8 miljoen euro aan Defensie voor het project Maritiem Onderzoekscentrum (MOC) Kustwacht. Verder gaan er middelen van de Defensiebegroting naar het Defensiematerieelbegrotingsfonds voor het IT-project SAP S/4HANA, en van het fonds naar de reguliere begroting voor het project Chief Information Officer Stelsel.

Overige desalderingen
Op het Defensiematerieelbegrotingsfonds is een aantal desalderingen verwerkt. Dit zorgt voor een verhoging van 3 miljoen euro van de Defensieuitgaven. Deze bijstelling komt ook terug aan de niet-belastingontvangstenzijde van het fonds.

Technisch
Met de actualisatie van de projecten zijn de uitgaven aangepast aan de verwachte realisaties. Door een technische tegenboeking is de overprogrammering voor 2023 teruggebracht tot nul. Het saldo tussen de aanpassing van de verwachte realisaties en de tegenboeking van de overprogrammering bedraagt 666 miljoen euro en is hierboven toegelicht als onderuitputting 2023.

Ontvangsten
Desalderingen
Mutaties met Defensiebegroting
De teruggave van compensatie valutaschommelingen is aan de ontvangstenkant geboekt als negatieve ontvangst à 6 miljoen euro. Deze mutatie en de overige mutaties met de Defensiebegroting à 13 miljoen euro zijn technisch nodig om het fonds in evenwicht te houden. De mutaties zijn toegelicht bij de uitgavenzijde op het fonds.

Overige desalderingen
Op het Defensiematerieelbegrotingsfonds is een aantal desalderingen verwerkt. Dit zorgt voor een verhoging van 3 miljoen euro van de Defensieuitgaven. Deze bijstelling komt ook terug aan de uitgavenzijde van het fonds.

Infrastructuur en Waterstaat (inclusief Mobiliteitsfonds en Deltafonds)

XII INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**12.407**
Mee- en tegenvallers	*– 36*
Mee- en tegenvallers	– 36
Overboekingen met andere begrotingen	*28*
Overboekingen met andere begrotingen	28
Desalderingen	*13*
Desalderingen	13
Technisch	*20*
Mutaties met Mobiliteitsfonds	27
Mutaties met Deltafonds	– 10
Overig technisch	3
Stand Najaarsnota	**12.432**

XII INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**65**
Desalderingen	*13*
Desalderingen	13
Technisch	*– 5*
Technisch	– 5
Stand Najaarsnota	**73**

Uitgaven

Mee- en tegenvallers
Op de IenW begroting is er netto circa 36 miljoen euro aan meevallers. Dit wordt met name veroorzaakt door het NGF project luchtvaart in transitie. De middelen worden niet in 2023 maar pas in 2024 gegund en daarom wordt nu circa 29,5 miljoen euro afgeboekt als onderuitputting. Aangezien de middelen onder het investeringsplafond vallen, waar een 100% eindejaarsmarge geldt, worden deze middelen volgend voorjaar weer toegevoegd aan de begroting. De overige circa 6 miljoen euro is opgebouwd uit diverse kleine onderdelen en valt vrij.

Overboekingen met andere begrotingen
Deze post bestaat grotendeels uit een overboeking van het Mobiliteitsfonds naar de beleidsbegroting van IenW van circa 31 miljoen euro in het kader van het realisatieprogramma personenvervoer spoorwegen. Dit zijn diverse decentrale uitkeringen aan provincies die in 2021 zijn teruggestort omdat ze

niet zouden voldoen aan de voorwaarden van een decentrale uitkering. Deze uitkeringen worden nu via specifieke uitkeringen uitbetaald. Daarnaast zijn er enkele kleinere overboekingen naar andere ministeries.

Desalderingen
Dit betreft (lagere of hogere) uitgaven die worden gecompenseerd aan de ontvangstenkant. Deze mutaties hebben netto dus geen effect op de begroting. Deze post bestaat grotendeels uit een bijdrage van Bonaire International Airport (BIA) voor vervanging Airfield Ground Lightning (AGL) installatie (circa 3,2 miljoen euro), een bijdrage voor de oprichtingsvergunning Pallas (circa 2,5 miljoen euro) en enkele kleine desalderingen.

Technisch
Mutaties met Mobiliteitsfonds
De onderliggende mutaties worden uitgesplitst en toegelicht in de Verticale Toelichting van het Mobiliteitsfonds.

Mutaties met Deltafonds
De onderliggende mutaties worden uitgesplitst en toegelicht in de Verticale Toelichting van het Deltafonds.

Overig technisch
Dit betreft de budgetbijstelling van de Beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV) regelingen van 2021 en 2022. Naar aanleiding van de laatste inzichten is meer budget nodig dan was voorzien. In totaal is er circa 3 miljard euro beschikbaar gekomen voor de BVOV.

Niet-belastingontvangsten

Desalderingen
Dit betreft (lagere of hogere) ontvangsten die worden gecompenseerd aan de uitgavenkant. Deze mutaties hebben netto dus geen effect op de begroting. Deze post bestaat grotendeels uit een bijdrage van Bonaire International Airport (BIA) voor vervanging Airfield Ground Lightning (AGL) installatie (circa 3,2 miljoen euro), een bijdrage voor de oprichtingsvergunning Pallas (circa 2,5 miljoen euro) en enkele kleine desalderingen.

Technisch
Dit betreft de budgetbijstelling van de BVOV regeling van 2021 en 2022. Naar aanleiding van recente vaststellingen voor de BVOV is de verwachting dat minder ontvangsten zullen binnenkomen.

MOBILITEITSFONDS: UITGAVEN

In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**8.715**
Mee- en tegenvallers	*– 75*
Mee- en tegenvallers	– 75
Overboekingen met andere begrotingen	*27*
Overboekingen met andere begrotingen	27
Desalderingen	*102*
Desalderingen	102

In miljoenen euro's	2023
Stand Najaarsnota	**8.769**

MOBILITEITSFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**8.715**
Mee- en tegenvallers	*– 19*
Mee- en tegenvallers	– 19
Desalderingen	*129*
Mutaties met Infrastructuur en Waterstaat	27
Overige desalderingen	102
Stand Najaarsnota	**8.825**

Uitgaven

Mee- en tegenvallers
Op het Mobiliteitsfonds (MF) is sprake van vertraagde programma-uitgaven. Bij de Najaarsnota zijn de totale vertraagde programma-uitgaven op het MF circa 486 miljoen euro. Dit wordt met name veroorzaakt doordat een deel van de verkenningen en reserveringen niet in 2023 worden ingezet (circa 114 miljoen euro), vertragingen bij de aanleg- en vervangingsprojecten van RWS (circa 123 miljoen euro) en vertragingen bij Spoorwegen van circa 182 miljoen euro, wat grotendeels veroorzaakt wordt door een terugstorting van ProRail aan IenW van circa 145 miljoen euro. Tegelijkertijd was op het MF sprake van circa 411 miljoen aan overprogrammering. Dat betekent dat in 2023 circa 411 miljoen euro meer aan programma stond gepland dan middelen beschikbaar waren. Dit is bij Najaarsnota afgeboekt waarmee de netto meevallers aan de uitgavenkant circa 75 miljoen euro bedraagt. Omdat de middelen op het Mobiliteitsfonds onder het investeringsplafond vallen, waar een 100% eindejaarsmarge geldt, worden deze middelen in 2024 weer toegevoegd aan de begroting.

Overboekingen met andere begrotingen
Deze post is o.a. opgebouwd uit een overboeking van BZK naar het Mobiliteitsfonds ten behoeve van de verkenning OV en Wonen Utrecht (circa 69 miljoen euro). Anderzijds wordt vanaf het MF circa 31 miljoen euro overgeboekt naar de beleidsbegroting van IenW in het kader van het realisatieprogramma personenvervoer spoorwegen. Dit betreft diverse decentrale uitkeringen aan provincies die in 2021 zijn teruggestort omdat ze niet zouden voldoen aan de voorwaarden van een decentrale uitkering. Deze uitkeringen worden nu als specifieke uitkeringen uitbetaald. Ook wordt circa 11 miljoen euro overgeboekt naar Defensie, waarvan circa 8,3 miljoen euro voor het project Maritiem Operatiecentrum (MOC) Kustwacht. Daarnaast zijn er nog enkele kleinere overboekingen naar andere ministeries.

Desalderingen
Dit betreft (lagere of hogere) uitgaven die worden gecompenseerd aan de ontvangstenkant. Deze mutaties hebben netto dus geen effect op de begroting. De desalderingen worden voornamelijk veroorzaakt door een terugstorting van ProRail aan IenW van 145 miljoen euro. Door minder gereden treinritten is minder aan gebruiksvergoeding ontvangen en ook zijn onderhouds- en vervangingsprojecten verschoven naar latere jaren. Anderzijds is er naar aanleiding van een voorlopige verrekening een lagere bijdrage aan de NS voor het ombouwen van treinen in het kader van ERTMS van 60 miljoen euro. Daarnaast zijn er nog enkele kleinere desalderingen.

Niet-belastingontvangsten
Mee- en tegenvallers
Op het Mobiliteitsfonds is circa 19 miljoen euro minder ontvangen dan verwacht. Dit wordt met name veroorzaakt door lagere ontvangsten bij de A24 Blankenburgverbinding.

Desalderingen
Mutaties met IenW
Deze mutaties zijn technisch nodig om het fonds in evenwicht te houden. De inhoudelijke mutaties zijn toegelicht bij de uitgaven (zie overboekingen met andere begrotingen).

Overige desalderingen
Deze mutaties zijn technisch nodig om het fonds in evenwicht te houden. De inhoudelijke mutaties zijn toegelicht bij de uitgaven.

DELTAFONDS: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**1.952**
Mee- en tegenvallers	*– 119*
Mee- en tegenvallers	– 119
Overboekingen met andere begrotingen	*– 10*
Overboekingen met andere begrotingen	– 10
Stand Najaarsnota	**1.823**

DELTAFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**1.952**
Mee- en tegenvallers	*– 15*
Mee- en tegenvallers	– 15
Desalderingen	*– 10*
Mutaties met Infrastructuur en Waterstaat	– 10
Stand Najaarsnota	**1.926**

Uitgaven
Mee- en tegenvallers
Op het Deltafonds (DF) is sprake van vertraagde programma-uitgaven. Bij de Najaarsnota zijn de totale vertraagde programma-uitgaven op het DF circa 196 miljoen euro. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door vertraging bij de Afsluitdijk (circa 69 miljoen euro), vertraging bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma (circa 36 miljoen euro) en vertraging bij meerdere Kaderrichtlijnwater-projecten (circa 25 miljoen euro). Tegelijkertijd is op het DF sprake van circa 75 miljoen euro aan overprogrammering. Dat betekent dat in 2023 circa 75 miljoen euro meer aan programma stond gepland dan middelen beschikbaar waren. Dit is bij de Najaarsnota afgeboekt waarmee de netto vertraging aan de uitgavenkant circa 119 miljoen euro bedraagt. Omdat de middelen op het Deltafonds onder het investeringsplafond vallen, waar een 100% eindejaarsmarge geldt, worden deze middelen in 2024 weer toegevoegd aan de begroting.

Overboekingen met andere begrotingen
Deze post is grotendeels opgebouwd uit een overboeking van circa 8,5 miljoen euro naar het btw-compensatiefonds in het kader van het realisatieprogramma zoetwatervoorziening.

Niet-belastingontvangsten
Mee- en tegenvallers
Op het DF is circa 16 miljoen euro minder ontvangen dan gepland. Dit betreft hoofdzakelijk minder ontvangsten van de waterschappen binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma vanwege vertragingen.

Desalderingen
Mutaties met IenW
Deze mutaties zijn technisch nodig om het fonds in evenwicht te houden. De inhoudelijke mutaties zijn toegelicht bij de uitgaven (zie overboekingen met andere begrotingen).

Economische Zaken en Klimaat (inclusief Nationaal Groeifonds)

XIII ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**16.722**
Besluitvorming	*12*
Aanvullend budget energiehulp Oekraïne	10
Opvraag Aanvullende Post ombouw van laag- naar hoogcalorisch gas	2
Overboekingen met andere begrotingen	*– 4*
Overboekingen met andere begrotingen	– 4
Desalderingen	*– 22*
Desalderingen	– 22
Technisch	*– 1.468*
Storting garantieregeling Porthos in de reserve duurzame energie	176
Overboeking met NGF begroting	0
Mee- en tegenvallers: Nationaal Programma Groningen	– 45
Mee- en tegenvallers: Gebiedsfonds	– 50
Mee- en tegenvallers: Waardevermeerderingsregeling	– 59
Mee- en tegenvallers: diversen	– 62
Mee- en tegenvallers: clusterwoningen	– 80
Onderuitputting Toekomstfonds	– 96
Norg akkoord	– 97
Corona	– 128
Onderuitputting garantieregeling Porthos	– 176
Mee- en tegenvallers: RVO verstekingsoperatie	– 240
Onderuitputting Klimaatfonds	– 249
Onderuitputting NGF projecten	– 363
Stand Najaarsnota	**15.240**

XIII ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**9.969**
Desalderingen	*– 22*
Desalderingen	– 22
Technisch	*– 353*
Corona	3
Mee- en tegenvallers: diversen	– 5
Norg akkoord	– 20
Bijstelling ontvangsten NCG	– 28
Mee- en tegenvallers: NAM versterkingskosten	– 303
Niet-plafondrelevant	*– 50*
Actualisatie ETS ontvangsten	– 50
Stand Najaarsnota	**9.544**

Uitgaven

Besluitvorming

Aanvullend budget energiehulp Oekraïne

Op 6 oktober 2023 heeft de minister voor BHOS de Kamer geïnformeerd over het derde steunpakket aan Oekraïne in 2023. Als onderdeel van dit pakket wordt er 10 miljoen euro extra toegevoegd aan de EZK-begroting ten behoeve van energiehulp aan Oekraïne in 2023. Dit betreft met name leveringen van energie-infrastructuurgoederen.

Opvraag Aanvullende Post ombouw van laag- naar hoogcalorisch gas

De 9 grootste gebruikers van laagcalorisch gas (Groningengas) moeten verplicht overstappen op hoogcalorisch gas. Zij kunnen gebruik maken van het recht op nadeelcompensatie op het moment dat ze officieel van het L-gas af zijn. In 2023 worden middelen opgevraagd om aan de eerste grootverbruiker nadeelcompensatie uit te keren.

Overboekingen met andere begrotingen

Deze post bestaat uit diverse overboekingen met andere begrotingen.

Desalderingen

Deze post bestaat uit diverse desalderingen. Hieronder valt onder andere de verrekening van een lager aantal terugbetalingen aan RVO voor SDE+/SDE+ + voorschotten.

Technisch

Storting garantieregeling Porthos in de reserve duurzame energie

De onderuitputting garantieregeling Porthos wordt in de reserve duurzame energie gestort (zie onderuitputting garantieregeling Porthos).De middelen van de vrijgevallen garantie zijn volledig ingezet ter dekking van de ingediende amendementen bij de begrotingsbehandeling van EZK.

Overboeking met NGF begroting

De mutaties op de begroting van het Nationaal Groeifonds worden tevens geboekt op het voedingsartikel op de Economische Zaken en Klimaat begroting.

Mee- en tegenvallers: Nationaal Programma Groningen

Met het Nationaal Programma Groningen (NPG) wordt geïnvesteerd in de leefbaarheid, economische ontwikkeling en energietransitie in Groningen. Hiervoor is in totaal 1,5 miljard euro beschikbaar, deze middelen zijn in gelijke jaartranches aan de begroting van EZK toegevoegd. Besteding van middelen vindt plaats op basis van project aanvragen vanuit de regio. Deze worden beoordeeld en goedgekeurd door het algemene bestuur van het NPG. De realisatie volgt logischerwijs dit proces. In 2023 zijn er minder aanvragen gedaan dan waarvoor in totaal budget beschikbaar was. Daarom zijn de uitgaven met 45 miljoen euro naar beneden bijgesteld.

Mee- en tegenvallers: Gebiedsfonds

In het Kader van bestuurlijke afspraken uit 2020 worden uitkeringen gedaan aan medeoverheden voor het gebiedsfonds. De middelen voor 2023 zijn niet volledig tot besteding gekomen

Mee- en tegenvallers: Waardevermeerderingsregeling

Voor de waardevermeerderingsregeling wordt het nog beschikbare budget uit de bij Voorjaarsnota 2022 vrijgemaakte 145 miljoen euro, ingezet als dekking voor de aanpassingen bij de schadeafhandeling. Voor dit jaar wordt daarom 59 miljoen euro afgeboekt. Na aankondiging van het aflopen van

de regeling per februari 2024, is door de Tweede Kamer een amendement aangenomen waarin de regeling wordt verlengd tot 1 februari 2025 en wordt uitgebreid (kamerstuk 36 410 XII, nr. 25). Uw Kamer wordt later dit jaar geïnformeerd over de verlenging van de regeling.

Mee- en tegenvallers: diversen
Diverse mee- en tegenvallers zorgen voor een positief saldo van circa 62 miljoen euro. Deze middelen vallen vrij aan het generale beeld.

Mee-en tegenvallers: clusterwoningen
In het Kader van bestuurlijke afspraken uit 2020 worden uitkeringen gedaan aan medeoverheden voor clustering van woningen. De middelen voor 2023 zijn niet volledig tot besteding gekomen.

Onderuitputting Toekomstfonds
Op artikel 3 Toekomstfonds komen verschillende regelingen niet volledig tot besteding in 2023. Dit betreft hoofdzakelijk de ROM's, het Deep Tech Fund en Risicokapitaal SEED. Ook wordt er naar verwachting 53,8 miljoen euro aan resterende middelen afgeboekt van de regeling Fund to Fund, waar Dutch Venture Initiative en Dutch Venture Initiative II onder vallen. Dit hangt samen met de revolverendheid van het instrument, waarbij de uitvoerder (ROM Oost NL) de gerealiseerde ontvangsten inzet voor het doen van uitgaven.

Norg akkoord
Vanwege de gedaalde gasprijs is de vergoeding voor het Norg akkoord met circa 100 miljoen euro naar beneden bijgesteld.

Corona
Voor een deel van de corona-instrumenten op de begroting wordt, vanwege het beëindigen van de coronamaatregelen en een kleinere vraag dan verwacht bij bedrijven, niet het hele budget van 2023 uitgeput. Het gaat om: de Tegemoetkoming Vaste Lasten (10 miljoen euro), het Deep Tech Fund (10 miljoen euro), de Time-out-arrangement (52,5 miljoen euro.) en de kas van de Garantie Ondernemingsfinanciering Corona (25,7 miljoen euro). De overige 30 miljoen euro betreft een technische bijstelling op de Time-out-arrangement die als corona-uitgave moet worden weergegeven en daarom (saldoneutraal) opnieuw wordt geboekt.

Onderuitputting garantieregeling Porthos
Er is 175 miljoen euro onderuitputting op de garantieregeling Porthos. Conform afspraak vloeien deze middelen terug in de reserve duurzame energie (zie storting garantieregeling Porthos in de reserve duurzame energie).

Mee- en tegenvallers: RVO versterkingsoperatie
Bij de 1e suppletoire begroting is de meerjarige raming voor versterken geactualiseerd en is het budget voor de versterkingsoperatie met circa € 243 mln verhoogd (opdrachten en subsidies), omdat de verwachting was dat er meer huizen versterkt zouden kunnen worden dan geraamd bij de Ontwerpbegroting 2023. Dit is echter niet gerealiseerd, waardoor er in de 2e suppletoire begroting een neerwaartse bijstelling van € 240 mln plaatsvindt op de versterkingsoperatie. Per saldo is de raming weer op het niveau van de Ontwerpbegroting 2023.

Onderuitputting Klimaatfonds
Op de overhevelingen uit het op te richten Klimaatfonds heeft onderuitputting plaatsgevonden. Voor flankerend beleid Wind Op Zee is er vertraging omdat de RVO pas in 2024 een groot deel van de locatie onderzoeken kan doen (60 miljoen euro). Voor de correctieregeling duurzame warmte kunnen de subsidies pas in 2024 worden uitgegeven, ondanks dat die voor 2023 beschikbaar waren gesteld op basis van de motie Grimwis-Erkens (30 miljoen euro). Voor de IPCEI waterstof is er een vertraging als gevolg van vertraging van de gefinancierde projecten (32 miljoen euro). Ten slotte worden de middelen die in 2023 beschikbaar waren gesteld voor de Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS) vertraagd in 2024 uitgekeerd (128 miljoen euro).

Onderuitputting NGF projecten
De middelen van verschillende Nationaal Groeifonds (NGF) projecten op de EZK begroting komen niet volledig tot besteding. Voor bijvoorbeeld het NGF-Project Groenvermogen van de Nederlandse economie is onderuitputting (250 miljoen euro) ontstaan als gevolg van een vertraging in de uitvoering. Diverse (deel)projecten - waaronder de ondersteuning van grootschalige demonstraties en ketenprojecten via een zogenaamde 'opschalingsregeling' - zullen naar verwachting pas in 2024 tot uitvoering komen. Voor het NGF-project Circulaire Plastics is onderuitputting (55 miljoen euro) ontstaan als gevolg van een vertraging in de uitvoering. Diverse (deel)projecten zullen naar verwachting pas in 2024 tot uitvoering komen.

Niet- belastingontvangsten
Desalderingen
Deze post bestaat uit diverse desalderingen. Hieronder valt onder andere de verrekening van een lager aantal terugbetalingen aan RVO voor SDE+/SDE+ + voorschotten.

Niet plafond-relevant
Actualisatie ETS ontvangsten
De verwachte ontvangsten van de ETS-opbrengsten voor 2023 worden met 50 miljoen euro verlaagd. De reden is dat de raming is bijgesteld op basis van de actuele prijzen.

Technisch
Bijstelling ontvangsten Mijnbouwwet
De lagere vergoeding voor het Norg akkoord leidt ook tot lagere ontvangsten op grond van de Mijnbouwwet. Deze wordt daarom met 20 miljoen euro naar beneden bijgesteld.

Bijstelling ontvangsten NCG
De raming van de ontvangsten wordt verlaagd met 28 miljoen euro op grond van de bijstelling naar de prognose van de NCG.

Corona
Op de garantieregelingen Borgstellingskrediet mkb Corona en Klein Krediet Corona was minder budget nodig dan verwacht. Dit overschot vloeit terug als ontvangst. Daarnaast hoeft op een deel van de uitvoeringskosten voor corona geen aanspraak te worden gemaakt.

Mee- en tegenvallers: diversen
Diverse mee- en tegenvallers zorgen voor een positief saldo van circa 5 miljoen euro.

Mee- en tegenvallers: NAM versterkingskosten
De ontvangsten van de NAM voor de versterkingsoperatie vallen lager uit dan verwacht, circa 300 miljoen euro. Dit komt door de lagere uitgaven in de versterkingsoperatie en omdat de NAM 60% van de facturen betaalt in plaats van de 100%.

L NATIONAAL GROEIFONDS: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**10**
Technisch	*0*
Onderuitputting onderzoeks & ontwikkelingsbudget	0
Stand Najaarsnota	**10**

L NATIONAAL GROEIFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**10**
Desalderingen	*0*
Onderuitputting onderzoeks & ontwikkelingsbudget	0
Stand Najaarsnota	**10**

Uitgaven
Technische mutaties
De resterende middelen van het opdrachten- en onderzoeksbudget in 2023 voor de directie NGF op de EZK-begroting is teruggeboekt naar de NGF-begroting. Dit overschot bedraagt 304 duizend euro.

Niet-belastingontvangsten
Desalderingen
Deze mutaties zijn technisch nodig om het fonds in evenwicht te houden. De inhoudelijke mutaties zijn toegelicht bij de uitgaven.

Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (inclusief Diergezondheidsfonds)

XIV LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**3.040**
Mee- en tegenvallers	*– 305*
Grondbank	– 90
Onderuitputting legalisatie PAS-melders door provincies	– 215
Overige mee- en tegenvallers	0
Overboekingen met andere begrotingen	*– 23*
Overboeking BES-fonds uitvoering milieubeleidsplan	– 8
Overboeking gemeentefonds uitvoeringskosten gebiedsgerichte aanpak	– 10
Overige overboekingen met andere begrotingen	– 5
Desalderingen	*18*
Desalderingen	18
Technisch	*– 2*
Technisch	– 2
Stand Najaarsnota	**2.728**

XIV LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**147**
Desalderingen	*18*
Terugontvangst Maatregel Gerichte Aankoop	7
Desaldering CO2-heffing Glastuinbouw	3
Onttrekking begrotingsreserve landbouw	3
Overige desalderingen	6
Technisch	*0*
Technisch	0
Stand Najaarsnota	**166**

Uitgaven

Mee-en tegenvallers

Grondbank

Er zijn minder grondaankopen gedaan dan vooraf werd verwacht, is er 90 miljoen euro onderuitputting ingeleverd.

Onderuitputting legalisatie PAS-melders door provincies

Er is budget beschikbaar gesteld aan de provincies om maatregelen te nemen zodat PAS-melders gelegaliseerd kunnen worden. Van deze regeling is minder gebruik gemaakt dan gedacht, daarom wordt het budget teruggegeven aan het ministerie van LNV. Dit budget wordt door LNV afgeboekt.

Overige mee-en tegenvallers
Dit betreft een aantal kleine mee-en tegenvallers.

Overboekingen met andere begrotingen
Overboeking BES-fonds uitvoering milieubeleidsplan
Dit betreft een bijdrage aan het BES-fonds voor openbaar lichaam Bonaire, Saba en Sint Eustatius voor de uitvoering van het Natuur en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 en de uitvoeringsagenda's Bonaire, Saba en Sint Eustatius.

Overboeking gemeentefonds uitvoeringskosten gebiedsgerichte aanpak
Dit betreft een storting in het Gemeentefonds ten behoeve van de uitvoeringskosten van de gemeenten in het kader van de gebiedsgerichte aanpak en de (mede)ontwikkeling van de gebiedsprogramma's voor 2023.

Overige overboekingen met andere begrotingen
Dit betreft een aantal kleine overboekingen.

Desalderingen
Dit betreft een aantal kleine desalderingen.

Technisch
Dit betreft een aantal kleine technische mutaties.

Niet-belastingontvangsten

Desalderingen
Terugontvangst Maatregel Gerichte Aankoop
Provincie Noord-Holland heeft aangeven geen gebruik te maken van deze tranche van de Maatregel Gerichte Aankoop en heeft het voorschot op de SPUK teruggestuurd naar LNV.

Desaldering CO2-heffing Glastuinbouw
In het convenant CO_2-emissieruimte heeft Glastuinbouw Nederland namens de sector met de overheid afspraken gemaakt over de jaarlijkse maximale CO2-emissie. Bij overschrijding van de CO2-emissieruimte wordt per individuele glastuinbouwer een heffing opgelegd op basis van de uitstoot van het bedrijf. Het CO2-emissieplafond 2021 is overschreden. Daarvoor krijgen tuinders in 2023 een heffing opgelegd.

Onttrekking begrotingsreserve landbouw
Dit betreft een onttrekking uit de begrotingsreserve landbouw ten behoeve van het flankerend beleid pelsdierhouders.

Overige desalderingen
Dit betreft een aantal kleine desalderingen

DIERGEZONDHEIDSFONDS: UITGAVEN

In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**44**
Niet-plafondrelevant	*0*
Niet-plafondrelevant	0
Stand Najaarsnota	**44**

DIERGEZONDHEIDSFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**72**
Stand Najaarsnota	**72**

Uitgaven
Niet plafondrelevant
Niet plafondrelevant
Dit betreft een aantal interne reallocaties binnen het Diergezondheidsfonds.

Niet-belastingontvangsten
Er zijn geen wijzingen in de ontvangsten ten opzichte van Miljoenennota.

Sociale Zekerheid

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: UITGAVEN	
In miljoenen euro	2023
Stand Basisstand (Miljoenennota)	**48.723**
Besluitvorming	*9*
Mee- en tegenvallers	*– 254*
Invullen taakstelling	36
Kindgebonden budget	– 36
Onderuitputting bijdrage COA	– 42
Onderuitputting	– 71
Kinderopvangtoeslag	– 99
Overige mee- en tegenvallers	– 42
Overboekingen met andere begrotingen	*– 26*
Desalderingen	*8*
Technisch	*– 12*
Stand Najaarsnota	**48.448**

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro	2023
Stand Basisstand (Miljoenennota)	**3.375**
Mee- en tegenvallers	*– 13*
Onderuitputting	– 1
Kinderopvangtoeslag	– 47
Overige mee- en tegenvallers	36
Desalderingen	*8*
Technisch	*16*
Stand Najaarsnota	**3.386**

Uitgaven
Najaarsnota 2023
Besluitvorming

Onder deze post vallen verschillende uitgaven, waaronder de doorwerking van het amendement van der Lee cs. voor de verhoging van de maximumuurprijzen van de kinderopvang (21 miljoen euro in 2023). Daarnaast is er dekking aangeleverd voor uitgaven volgend uit de amendementen voor inclusiviteitstechnologie (5 miljoen euro) en het verhogen van het wettelijke minimumloon in Caribisch Nederland (7 miljoen euro). Per saldo zijn de beleidsmatige uitgaven met 9 miljoen euro toegenomen in 2023.

Mee- en tegenvallers
Invullen taakstelling
De taakstelling op de SZW-begroting is bij Miljoenennota 2023 opgehoogd naar 35,5 miljoen euro. De taakstelling wordt in 2023 ingevuld met lagere uitgaven dan verwacht. Dit heeft zich voorgedaan op verschillende budgetten. Zie onderstaande post 'onderuitputting'.

Kindgebonden budget
De uitgaven aan de wet kindgebonden budget (WKB) worden neerwaarts bijgesteld met 36 miljoen euro. Er is sprake van een lagere bevoorschotting, omdat de WKB-populatie de afgelopen maanden minder snel is gegroeid dan werd verwacht tijdens de verhoging van de WKB in Miljoenennota 2023.

Onderuitputting bijdrage COA
Deze post betreft een vrijval van het voorinburgeringsbudget. In 2023 wordt er 42 miljoen euro minder uitgegeven aan voorinburgering dan oorspronkelijk begroot. De onderuitputting volgt uit de halfjaarcijfers van het COA waaruit blijkt dat het aantal trajecten voorinburgering dat het COA kan aanbieden, minder is dan waarvoor budget beschikbaar was gesteld. Dit komt met name door tekort aan (personele) capaciteit.

Onderuitputting
Uit de realisatiegegevens blijkt dat er op verschillende budgetten minder wordt uitgegeven dan werd verwacht (71 miljoen euro). Dit betreft onder andere lagere uitgaven op het budget van onverdeelde middelen apparaat (11 miljoen euro) en lagere uitgaven aan de subsidieregeling praktijkleren in de derde leerweg (7 miljoen euro).

Kinderopvangtoeslag
De uitgaven aan de kinderopvangtoeslag worden neerwaarts bijgesteld met 99 miljoen euro. Dit wordt onder meer veroorzaakt doordat de nabetalingen naar beneden zijn bijgesteld op basis van de realisaties (-51 miljoen euro). Met name de nabetalingen over toeslagjaar 2022 komen lager uit. Daarnaast is het gemiddelde vergoedingspercentage lager dan verwacht (-25 miljoen euro) en sluiten de voorschotten steeds beter aan bij het bedrag waar ouders recht op hebben (-8 miljoen euro). Tot slot zijn er diverse kleinere mutaties die optellen tot – 15 miljoen euro.

Overige mee- en tegenvallers
Bij de Najaarsnota zijn verschillende regelingen bijgesteld op basis van realisatiegegevens. Per saldo zijn de uitgaven 39 miljoen euro lager uitgevallen dan eerder geraamd. De grootste mutaties betreffen neerwaartse bijstellingen van de Toeslagenwet (TW) met 13 miljoen euro en de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) met 14 miljoen euro. Voor de AKW komt dit doordat het aantal kinderen lager uitvalt dan geraamd (o.b.v. de CBS-bevolkingsprognose). Dit effect wordt gedempt door hogere uitgaven aan dubbele kinderbijslaguitkeringen. Per saldo resulteert dit in een neerwaartse bijstelling. De uitgaven aan de TW vallen met name lager uit door lager dan geraamde instroom cijfers.

Overboekingen met andere begrotingen
Deze post bestaat uit verschillende overboekingen van de SZW begroting naar andere begrotingen. De grootste overboeking betreft een overboeking van 8 miljoen euro naar het Gemeentefonds voor maatschappelijke begeleiding.

Desalderingen
Deze post bestaat uit desalderingen (gelijktijdige bijstelling van uitgaven en ontvangsten). Een deel van de in 2022 verstrekte SPUK onderwijsroute is niet besteed doordat bij een aantal gemeenten de aanbesteding voor de onderwijsroute niet is gelukt. Daarom zijn de middelen terugbetaald aan SZW (6 miljoen euro). De rest van deze post bestaat voornamelijk uit desalderingen bij het budget voor de Rijksschoonmaakorganisatie.

Technisch
Deze post bestaat hoofdzakelijk uit middelen voor het Waarborgfonds saneringskredieten die zijn vrijgevallen omdat ze niet ingezet hoefden te worden.

Ontvangsten
Najaarsnota 2023
Mee- en tegenvallers
Onderuitputting
Uit de realisatiegegevens blijkt dat er op het budget boeteontvangsten 1 miljoen euro meer wordt ontvangen dan werd verwacht.

Kinderopvangtoeslag
De ontvangsten worden neerwaarts bijgesteld met 47 miljoen euro. Dit komt grotendeels door lagere geraamde terugvorderingen op basis van de laatste realisatiecijfers over het toeslagjaar 2021. Een mogelijke oorzaak is dat sinds 2021 de toeslag proportioneel wordt vastgesteld als ouders de kosten van de kinderopvang niet volledig hebben betaald aan de kinderopvangorganisatie.

Overige mee- en tegenvallers
Onder deze post vallen verschillende relatief kleine bijstellingen. De grootste bijstelling betreft een toename van de ontvangsten van de SPUK Inburgeringsvoorzieningen (16 miljoen euro). Deze toename ontstaat doordat er minder statushouders gehuisvest zijn dan rekening mee was gehouden op basis van eerdere prognoses, waardoor minder statushouders inburgeringsplichtig zijn verklaard. In 2021 zijn dus meer middelen uitgekeerd bij de bevoorschotting dan dat er bij de definitieve beschikking is vastgesteld.

Desalderingen
Deze post bestaat uit desalderingen (gelijktijdige bijstelling van uitgaven en ontvangsten). Een deel van de in 2022 verstrekte SPUK onderwijsroute is niet besteed doordat bij een aantal gemeenten de aanbesteding voor de onderwijsroute niet is gelukt. Daarom zijn de middelen terugbetaald aan SZW (6 miljoen euro). De rest van deze post bestaat voornamelijk uit desalderingen bij het budget voor de Rijksschoonmaakorganisatie.

Technisch
Er is een terugontvangst van 16 miljoen euro voor de Tegemoetkoming eigen bijdrage kinderopvang. Tijdens de COVID-19 pandemie was de kinderopvang gedurende drie perioden gesloten. De voorschotten die zijn verstrekt aan de SVB voor de derde sluitingsperiode en de nabetaling voor de eerste en tweede sluitingsperiode, zijn definitief vastgesteld. Per saldo kwamen de kosten lager uit dan verwacht.

SOCIALE VERZEKERINGEN: UITGAVEN	
In miljoenen euro	2023
Stand Basisstand (Miljoenennota)	**71.506**
Mee- en tegenvallers	*– 223*
Werkloosheidswet	60
Transitievergoeding	32
Verlofregelingen	– 57
Algemene Ouderdomswet	– 61
Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen	– 204
Overige mee- en tegenvallers	6
Overboekingen met andere begrotingen	*0*
Stand Najaarsnota	**71.283**

SOCIALE VERZEKERINGEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro	2023
Stand Basisstand (Miljoenennota)	**180**
Mee- en tegenvallers	*– 4*
Stand Najaarsnota	**176**

Uitgaven
Najaarsnota 2023
Mee- en tegenvallers
Werkloosheidswet
Op basis van realisatiegegevens van UWV zijn de uitgaven aan de WW voor 2023 naar boven bijgesteld. Voornaamste oorzaak voor deze bijstelling zijn de hogere faillissementsuitkeringen, waarbij UWV een uitkering uitbetaalt als de werkgever geen loon meer kan betalen door bijvoorbeeld faillissement. UWV probeert deze kosten vervolgens te verhalen op de werkgever. Dit jaar levert dit verhaal op faillissement minder op dan eerder geraamd. Dit is een gevolg van de licht veranderende economische dynamiek. Dit leidt tot een opwaartse bijstelling van 60 miljoen euro op de WW-uitgaven.

Transitievergoeding
Op basis van realisatiecijfers van het UWV zijn de uitgaven aan de compensatieregeling transitievergoeding na twee jaar ziekte opwaarts bijgesteld met 32 miljoen euro. De voornaamste oorzaak hiervan is een toename van het aantal compensaties in 2023 (circa 27.000) ten opzichte van waar in de begroting (circa 25.000) vanuit werd gegaan.

Verlofregelingen
De uitgaven voor de verlofregelingen worden neerwaarts bijgesteld met 57 miljoen euro. Dit komt voornamelijk door een neerwaartse bijstelling van 34 miljoen euro voor de werknemers met zwangerschaps- en bevallingsverlof, adoptieverlof en pleegzorgverlof (WAZO). De raming voor de WAZO valt onder meer lager uit door een lager aantal geboortes dan eerder verwacht (-91 miljoen euro). Daarentegen is de gemiddelde prijs per uitkering in de WAZO hoger dan verwacht (57 miljoen euro). Verder wordt het Betaald ouderschapsverlof (WBO) neerwaarts bijgesteld doordat

de gemiddelde prijs lager uitkomt dan verwacht (-31 miljoen euro). Tot slot zijn er nog kleine bijstellingen op de WAZO-zelfstandigen en het Aanvullend geboorteverlof.

Algemene Ouderdomswet
De uitgaven aan de AOW worden neerwaarts bijgesteld (61 miljoen euro). Dit komt door de lager uitgevallen gemiddelde uitkeringshoogte, omdat het aantal AOW-gerechtigden in het buitenland iets hoger uitvalt dan geraamd en het aantal AOW-gerechtigden in Nederland iets lager uitvalt dan geraamd. De gemiddelde uitkeringshoogte in het buitenland is lager dan in Nederland. Daarnaast wordt in 2023 minder uitgegeven aan de herstelactie «Data-initiatief» dan eerder geraamd, vanwege vertraging van de herstelactie.

Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen
De uitgaven aan de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA) worden neerwaarts bijgesteld met 204 miljoen euro. De voornaamste reden van deze meevaller is dat de verhoging van het wettelijk minimumloon (WML) van 8,1% per 1 januari 2023 een kleiner effect heeft op de gemiddelde uitkeringshoogte dan eerder geraamd. Begin van het jaar waren er nog weinig gegevens beschikbaar over effect van de WML-verhoging op de gemiddelde uitkeringshoogte. Bij de realisaties blijkt dat de eerder geraamde gemiddelde uitkeringshoogte te hoog is vastgesteld. Er wordt nu aangesloten bij de lagere gemiddelde uitkeringshoogte per uitkering, wat leidt tot een meevaller.

Overige mee- en tegenvallers
Onder deze post vallen meerdere kleine mutaties, waaronder de Ziektewet. De verwachte uitgaven aan de Ziektewet worden in 2023 op basis van realisatiegegevens van UWV met 21 miljoen euro naar boven bijgesteld. De voornaamste oorzaak hiervoor is een opwaarts bijgesteld volume. Met name bij de eindedienstverbanders en de no-riskpolis is het volume gestegen.

Overboekingen met andere begrotingen
Op het hoofdstuk Sociale Verzekeringen hebben er twee overboekingen plaatsgevonden van per saldo 18 duizend euro.

Ontvangsten
Najaarsnota 2023
Mee- en tegenvallers
De ontvangsten op de Ufo-premie (Uitvoeringsfonds voor de overheid) hebben betrekking op het verhalen van WW-lasten bij overheidswerkgevers die eigenrisicodrager zijn. Op basis van realisatiegegevens van het UWV worden tot en met het einde van het jaar iets minder Ufo-ontvangsten verwacht. Zodoende zijn de WW-ontvangsten met circa 4 miljoen euro neerwaarts bijgesteld.

Koppeling Uitkeringen

KOPPELING UITKERINGEN: UITGAVEN

In miljoenen euro	2023
Stand Basisstand (Miljoenennota)	**0**
Stand Najaarsnota	**0**

Op de begroting Koppeling Uitkeringen hebben er geen veranderingen plaatsgevonden.

Zorg

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**48.216**
Mee- en tegenvallers	*– 191*
Ramingsbijstelling SOV en OVV	13
Topzorg en Citrienfonds	– 13
Onderuitputting stimuleringsregeling wonen en zorg	– 19
Onverdeelde middelen op nominaal en onverdeeld	– 20
Onderuitputting Sectorplanplus	– 23
Onderuitputting sport	– 72
Overige mee- en tegenvallers	– 57
Overboekingen met andere begrotingen	*– 54*
Uitkeringen slachtoffers jeugdzorg	– 17
Meerkosten Oekraïne sociaal domein	– 20
Overige overboekingen met andere begrotingen	– 17
Desalderingen	*1*
Desalderingen	1
Technisch	*– 115*
Oekraïne	– 20
Corona	– 95
Niet-plafondrelevant	*570*
Omzetten ontvangsten zorgtoeslag	570
Stand Najaarsnota	**48.426**

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: ONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**260**
Mee- en tegenvallers	*11*
Mee- en tegenvallers	11
Desalderingen	*1*
Desalderingen	1
Technisch	*298*
Corona	298
Niet-plafondrelevant	*570*
Omzetten ontvangsten zorgtoeslag	570
Stand Najaarsnota	**1.140**

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Ramingsbijstelling SOV en OVV

De uitgaven in het kader Subsidieregeling medisch noodzakelijke zorg voor onverzekerden (SOV) en de regeling Onverzekerbare vreemdelingen (OVV) vallen hoger uit dan geraamd (10,7 en 2,7 miljoen euro). De hogere uitgaven zijn voornamelijk het gevolg van declaraties door aanbieders geestelijke gezondheidszorg, die tot voor kort vanwege vertraging in ICT-aanpassingen met het oog op de invoering van het zorgprestatiemodel niet konden declareren.

Topzorg en Citrienfonds

Omdat de plannen voor de transformatiemiddelen van het Integraal Zorgakkoord (IZA) voor topzorg en het Citrienfonds nog niet af zijn, komen de middelen dit jaar niet tot besteding (-13,4 miljoen euro).

Onderuitputting stimuleringsregeling wonen en zorg

Voor de financiering van de planontwikkeling van nieuwe woonvormen verstrekt de Rijkdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) leningen in kader van de stimuleringsregeling wonen en zorg aan sociale ondernemers en bewonersinitiatieven. Afgesproken is dat de middelen kunnen revolveren zolang de regeling bestaat. Leningen die worden afbetaald, kunnen opnieuw worden uitgeleend. De RVO verwacht een uitgave van 1,2 miljoen in 2023 voor de planontwikkelfase, waardoor in 2023 € 18,6 miljoen van de beschikbare € 19,8 miljoen onbenut blijft.

Onverdeelde middelen op nominaal en onverdeeld

De onverdeelde middelen op Artikel 11 Nominaal en onverdeeld worden afgeboekt (-19,8 miljoen euro)

Onderuitputting Sectorplanplus

Niet alle aanvragen zijn daadwerkelijk gerealiseerd, bijvoorbeeld omdat opleidingen niet doorgaan of een kortere doorlooptijd kennen dan bij aanvraag opgegeven. Hierdoor valt 22,8 miljoen euro vrij.

Onderuitputting sport

De bijdragen aan medeoverheden (-54,9 miljoen euro) en uitgaven aan subsidies (-17,6 miljoen euro), opdrachten (-0,4 miljoen euro) en inkomensoverdrachten (-0,9 miljoen euro) vallen lager uit dan geraamd. Dit komt onder andere doordat er een lager beroep gedaan is op de Energietegemoetkomingsregeling Sport. In totaal betreft dit 68,3 miljoen euro. Daarnaast vallen er ook coalitieakkoordmiddelen vrij voor het Preventieakkoord (-2,6 miljoen euro) en Sportstimulering (-1,3 miljoen euro).

Overige mee- en tegenvallers

Uit de uitvoeringstoets van het CAK bleek dat de kosten van het CAK voor de maatregel eigen bijdrage huishoudelijke hulp lager uitvallen dan in het regeerakkoord beschikbaar is gesteld. Van de beschikbare 10 miljoen euro in 2023 valt 7,8 miljoen euro vrij. Ook bleek een ondersteuningsregeling voor apothekers vanwege staatssteunregels niet uitvoerbaar, waardoor het budget van 10 miljoen euro vrijvalt. Verder was voor de tegemoetkomingsregeling voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg 7,1 miljoen euro minder vereist dan geraamd. Daarnaast is incidenteel 10 miljoen euro niet tot besteding gekomen voor de subsidieregeling continuïteit cruciale Jeugdzorg. Verder waren er onder meer tegenvallers vanwege hogere medische uitzendingen en farmaceutische zorg op Caribisch Nederland

(8,8 miljoen euro), waardeverlies van vastgoed gerelateerd aan het Groninger Zorgakkoord (7,9 miljoen euro) en de uitvoering van de Wlz en burgerregelingen door het CAK (6,6 miljoen euro).

Overboekingen met andere begrotingen
Uitkeringen slachtoffers jeugdzorg
Voor de afhandeling van de laatste dossiers die resteerden uit de tegemoetkomingsregeling uit 2021 en 2022 vanuit het rapport van commissie de Winter, is 17,2 miljoen euro overgeboekt naar het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Meerkosten Oekraïne sociaal domein
De meerkosten voor Oekraïense ontheemden in het sociaal domein (€ 45,7 miljoen) waren tijdelijk geboekt op de VWS begroting. De verantwoordelijkheid voor de zorg en ondersteuning aan Oekraïense ontheemden vanuit de Wmo, Jeugdwet en de Wet publieke gezondheid ligt echter bij gemeenten. Het beschikbare bedrag voor gemeenten voor deze meerkosten is voor 2023 vastgesteld op € 20,2 miljoen op basis van (een raming van) daadwerkelijke aantallen opgevangen Oekraïense ontheemden en een onderzoek naar de gemaakte kosten bij gemeenten. Dit bedrag wordt in 2023 beschikbaar gesteld aan gemeenten via een decentralisatie uitkering in het Gemeentefonds.

Overige overboekingen met andere begrotingen
Er hebben meerdere andere overboekingen plaatsgevonden. Er is bijvoorbeeld voor 2023 in totaal 7 miljoen euro afgedragen aan het BTW-compensatiefonds voor de brede SPUK voor het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en de SPUK voor het Integraal Zorgakkoord (IZA). Daarnaast levert VWS een bijdrage aan het Financial Intermediary Fund (FIF) for Pandemic Prevention, Preparedness and Response (PPR), beheerd door het ministerie van Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking. Ook werd 6,5 miljoen euro overgeboekt naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor de uitvoering van subsidieregelingen door DUS-I.

Desalderingen
Bij een desaldering worden de uitgaven en ontvangsten met eenzelfde bedrag verhoogd. Dit was het geval voor tijdelijke liquiditeitssteun voor jeugd (1,1 miljoen euro). Ook is er een desaldering gerelateerd aan detacheringen van medewerkers teruggedraaid (-0,3 miljoen euro).

Technisch
Oekraïne
Op basis van een kostprijsonderzoek blijkt dat de extra zorgkosten van gemeenten ten behoeve van Oekraïense ontheemden in het sociaal domein lager uitvallen dan eerder geraamd. Dit resulteert in een meevaller van 25,7 miljoen euro. Verder vallen de uitgaven aan Eurocross 3 miljoen euro lager uit dan geraamd en is er een tegenvaller van 8,4 miljoen euro bij de zorguitgaven voor Oekraïners in het kader van de Subsidieregeling medisch noodzakelijke zorg aan onverzekerden (SOV).

Corona

Tabel 3 Coronamutaties	
In miljoenen euro	2023
Onderuitputting meerkosten GGD'en	– 45
Onderuitputting LCCB	– 18
Onderuitputting opdrachten algemeen	– 14
Onderuitputting subsidies COZO	– 14
Overige	– 5
Totaal	**– 95**

Er zijn minder coronagerelateerde uitgaven gedaan dan geraamd (in totaal – 95,1 miljoen euro). Er was minder geld nodig voor testen en vaccineren in de eerste helft van 2023. De meerkostenregeling COVID, waar GGD'en gebruik van hebben kunnen maken tot en met juni 2023, laat onderuitputting zien. Daarnaast zijn opdrachten goedkoper of niet uitgezet. Het gaat daarbij om onderzoeksgelden, opdrachten in het kader van het CoronaDashboard, Data&Ontwerp en communicatiecampagnes.

Niet-plafondrelevant
Omzetten ontvangsten zorgtoeslag
Voor de zorgtoeslag, die in de ontwerpbegroting in eerste instantie netto geraamd wordt, zijn nu ook de verwachte ontvangsten in beeld gebracht. Daardoor stijgen zowel de ontvangsten als uitgaven met 570 miljoen euro. Verder zijn er meer aanvragen gedaan en afgehandeld voor de tegemoetkoming specifieke zorgkosten, waardoor het budget opgehoogd is met 25 miljoen euro.

Ontvangsten
Mee- en tegenvallers
Er is sprake van een teruggave in het kader van de instellingssubsidie aan stichting MedMij (3,2 miljoen euro). Verder is er sprake van 3,1 miljoen onderuitputting op de subsidie Nictiz uit 2022, die in 2023 terugontvangen wordt. Daarnaast wordt onder andere 2,3 miljoen lagere ontvangsten verwacht in het kader van de aanpak van wanbetalers en 0,4 miljoen lagere ontvangsten uit bestuurlijke boetes voor onverzekerden.

Desalderingen
Bij een desaldering worden de uitgaven en ontvangsten met eenzelfde bedrag verhoogd. Dit was het geval voor tijdelijke liquiditeitssteun voor jeugd (1,1 miljoen euro). Ook is er een desaldering gerelateerd aan detacheringen van medewerkers teruggedraaid (-0,3 miljoen euro).

Technisch
Corona

Tabel 4 Coronamutaties	
In miljoenen euro	2023
Zorgbonus	250
COZO	21
IC-opschaling	14
CIBG	12
LCG	1
Totaal	**298**

De ontvangsten gerelateerd aan Corona vallen fors hoger uit dan geraamd (298,3 miljoen). De grootste meevaller betreft ontvangsten zorgbonus. Op basis van reeds gerealiseerde ontvangsten en wat nog te verwachten is, wordt in 2023 een ontvangst van 250 miljoen verwacht. Deze hoge terug-ontvangst is o.a. het gevolg van 100% bevoorschotting. Op grond van de ingediende verantwoordingen is gebleken dat niet alle aangevraagde zorgbonussen daadwerkelijk zijn verstrekt en ook speelt de vrije ruimte werkkostenregeling mee: over een deel van de uitbetaalde bonussen was geen eindheffing verschuldigd en dat deel is terugontvangen. Bij de COZO-banen is de belangrijkste oorzaak van de onderbesteding (€ 14 miljoen) dat er uiteindelijk minder coronabanen zijn gerealiseerd dan aangevraagd. Verder zijn er hogere ontvangsten als gevolg van de afrekening van de subsidieregeling IC-opschaling, de bijdrage 2022 aan het CIBG en de afrekening van het voorschot aan het Landelijk Coördinatie-centrum Geneesmiddelen.

Niet-plafondrelevant
Omzetten ontvangsten zorgtoeslag
Voor de Zorgtoeslag, die eerst netto geraamd wordt, zijn nu de ontvangsten in beeld gebracht. Daardoor stijgen zowel de ontvangsten als uitgaven met 570 miljoen euro.

ZORG: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**91.286**
Mee- en tegenvallers	*– 193*
Actualisatie Zvw	– 193
Stand Najaarsnota	**91.093**

ZORG: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**5.539**
Stand Najaarsnota	**5.539**

Uitgaven
Mee- en tegenvallers
Actualisatie Zvw
Op basis van de actuele cijfers van het Zorginstituut worden de uitgaven in de Zvw naar beneden bijgesteld. De Zvw-uitgaven worden in 2023 neerwaarts bijgesteld met 193 miljoen euro. De grootste meevallers doen zich voor in de medisch-specialistische zorg (152,3 miljoen euro) en de apotheekzorg (61,3 miljoen euro). De voornaamste tegenvaller zit in de grensoverschrijdende zorg (cumulatief 42,7 miljoen euro).

Ontvangsten

Gemeentefonds en Provinciefonds (inclusief accres)

GEMEENTEFONDS: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**41.897**
Besluitvorming	*104*
Uitvoeringskosten omgevingswet	104
Overboekingen met andere begrotingen	*68*
Meerkosten Oekraine sociaal domein	20
Overige overboekingen met andere begrotingen	48
Technisch	*0*
Technisch	0
Stand Najaarsnota	**42.068**

Uitgaven

Besluitvorming

Uitvoeringskosten Omgevingswet

Betreft het vrijgeven van de op de Aanvullende Post gereserveerde middelen in 2023 voor de uitvoeringskosten Omgevingswet. Het gaat om een incidentele tegemoetkoming van 103,7 miljoen euro in de transitiekosten die gemeenten maken in de aanloop naar de invoering van de Omgevingswet op 1 januari 2024.

Overboekingen met andere begrotingen

Meerkosten Oekraïne sociaal domein

Dit betreft een overboeking van het ministerie van VWS voor de decentralisatie-uitkering Meerkosten Oekraïne sociaal domein. Dit gaat om een bedrag van 20,2 miljoen euro.

Overige overboekingen met andere begrotingen

Dit betreft het totaal van diverse overboekingen vanuit andere begrotingshoofdstukken naar de begroting van het Gemeentefonds. Hiervan is de grootste overboeking 12,1 miljoen euro vanuit het ministerie van JenV voor het faciliteitenbesluit opvangcentrale.

Technisch

Deze post betreft enkele technische correcties die per saldo op nul sluiten.

ACCRES GEMEENTEFONDS: UITGAVEN	
	2023
Stand Miljoenennota	**0**
Mutaties bij Najaarsnota	*0*
Stand Najaarsnota 2023	**0**

Ten opzichte van Miljoenennota 2023 zijn er geen mutaties geweest.

PROVINCIEFONDS: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**3.108**
Overboekingen met andere begrotingen	*22*
Restauraties grote monumenten	15
Overige overboekingen met andere begrotingen	7
Stand Najaarsnota	**3.130**

Uitgaven

Overboekingen met andere begrotingen

Restauraties grote monumenten

Dit betreft een overboeking vanuit het ministerie van OCW voor de decentralisatie-uitkering Restauraties grote monumenten. Dit gaat om een bedrag van 15,0 miljoen euro.

Overige overboekingen met andere begrotingen

Dit betreft een totaal van diverse overboekingen vanuit andere begrotingshoofdstukken naar de begroting van het provinciefonds.

ACCRES PROVINCIEFONDS: UITGAVEN	
	2023
Stand Miljoenennota	**0**
Mutaties bij Najaarsnota	*0*
Stand Najaarsnota 2023	**0**

Ten opzichte van Miljoenennota 2023 zijn er geen mutaties geweest.

Prijsbijstelling

PRIJSBIJSTELLING: UITGAVEN	2023
Stand Miljoenennota	**0**
Mutaties bij Najaarsnota	0
Stand Najaarsnota 2023	**0**

Ten opzichte van Miljoenennota 2023 zijn er geen mutaties geweest.

Arbeidsvoorwaarden

ARBEIDSVOORWAARDEN: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**0**
Stand Najaarsnota	**0**

Uitgaven

Op Arbeidsvoorwaarden hebben zich sinds het uitkeren van de loonbijstellingsmiddelen bij Voorjaarsnota 2023 in het jaar 2023 geen mutaties meer voorgedaan.

Aanvullende Post

AANVULLENDE POST: UITGAVEN	
In miljoenen euro's	2023
Stand Miljoenennota	**– 4.622**
Besluitvorming	*5.444*
Invulling in=uittaakstelling	5.617
Overheveling coalitieakkoordmiddelen	– 104
Overige besluitvorming	– 70
Mee- en tegenvallers	*– 1.363*
Onderuitputting reservering spreidingswet	– 26
Onderuitputting WarmteLinQ	– 26
Onderuitputting ombouw laagcalorisch naar hoogcalorisch	– 35
Onderuitputting Regionale knelpunten	– 40
Onderuitputting reservering inkomstenderving	– 40
Onderuitputting reservering Groningen	– 65
Onderuitputting waterveiligheid	– 99
Onderuitputting Klimaatfonds	– 100
Onderuitputting Stikstof	– 108
Onderuitputting Digitale Veiligheid	– 134
Onderuitputting risicoreservering	– 159
Onderuitputting onverdeelde loon- en prijsbijstelling	– 224
Onderuitputting Traditioneel Eigen Middelen	– 228
Overige mee- en tegenvallers	– 78
Stand Najaarsnota	**– 541**

Uitgaven

Besluitvorming
Invullen in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting
De in=uittaakstelling is de tegenhanger van de eindejaarsmarge. De eindejaarsmarge is bedoeld om ondoelmatige besteding van middelen aan het einde van het jaar te voorkomen door onbestede middelen naar het volgende jaar door te schuiven. Hiervoor geldt een maximum van 1,0% van de totale begroting. Begrotingsfondsen zoals het Defensiematerieelbegrotingsfonds, het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds kennen een 100% eindejaarsmarge. Om te voorkomen dat het uitgavenplafond wordt overschreden als gevolg van de uitkering van de eindejaarsmarge, wordt tegelijkertijd een even grote taakstelling ingeboekt, de zogenaamde in=uittaakstelling. Hierdoor levert het doorschuiven via de eindejaarsmarge geen extra bestedingsruimte op in het jaar waar naar wordt doorgeschoven. De in=uittaakstelling kent geen concrete invulling, maar wordt gaandeweg het jaar ingevuld. De invulling kan bestaan uit onderuitputting of andere meevallers.

Bij Voorjaarsnota 2023 is in totaal 4,3 miljard euro aan eindejaarsmarge (en dus ook in=uittaakstelling) aan de begrotingen toegevoegd. Daarnaast is bij Miljoenennota 2023 aanvullende onderuitputting ingeboekt van 2,1 miljard euro voor 2023. Deze is bij Miljoenennota 2024 met 255 miljoen euro ingevuld. Per saldo resteert 6,2 miljard euro aan in te vullen in=uittaakstelling en aanvullende onderuitputting. Hiervan wordt nu 5,6 miljard euro ingevuld. Bij het jaarverslag moet de resterende openstaande in=uittaakstelling van 0,5 miljard euro worden ingevuld.

Overheveling coalitieakkoordmiddelen
Na goedkeuring van bestedingsvoorstellen is een gedeelte van de in het coalitieakkoord gereserveerde middelen overgeheveld. In bijlage 5 staat een overzicht van de overhevelingen per maatregel.

Overige besluitvorming
Naar diverse begrotingen worden middelen overgeheveld waaronder voor de Traditioneel Eigen Middelen (61,1 miljoen euro).

Mee- en tegenvallers
Onderuitputting reservering spreidingswet
In afwachting van de parlementaire behandeling van de spreidingswet worden de hiervoor in 2023 gereserveerde middelen niet volledig uitgeput. Hierdoor vallen deze middelen vrij.

Onderuitputting WarmteLinQ
Voor WarmtelinQ was nog loonprijsbijstelling gereserveerd over de jaren dat het bedrag voor subsidie (427 miljoen euro) op de Aanvullende Post stond. Deze is niet meer nodig.

Onderuitputting ombouw laagcalorisch naar hoogcalorisch
De 9 grootste gebruikers van laagcalorisch gas (Groningengas) moeten verplicht overstappen op hoogcalorisch gas. Zij kunnen gebruik maken van het recht op nadeelcompensatie op het moment dat ze officieel van het L-gas af zijn. Vanwege vertraging in de ombouw is in 2023 pas aan de eerste grootverbruiker nadeelcompensatie uitgekeerd. De middelen die in 2023 nog op de Aanvullende Post staan, zullen in het voorjaar van 2024 opgevraagd worden voor de uitkeer van nadeelcompensatie aan de overige grootverbruikers.

Onderuitputting regionale knelpunten
De middelen worden in 2023 niet meer opgevraagd en worden daarom afgeboekt als onderuitputting. De middelen zijn gereserveerd voor de ontmanteling van de kerncentrale Dodewaard en worden daarom volgend voorjaar weer toegevoegd aan de begroting van 2024.

Onderuitputting reservering inkomstenderving
Voor de derving va inkomsten van gemeenten, provincies en waterschappen door corona is een bedrag gereserveerd. De decentrale overheden werden gecompenseerd op basis van de verschillen tussen de jaarrekening en begroting. Dit bleek minder te zijn dan geraamd. De niet bestede middelen worden afgeboekt.

Onderuitputting reservering Groningen
Deze reservering betreft middelen voor Bestuurlijke Afspraken. Deze zijn in 2023 niet tot besteding gekomen. In het voorjaar van 2024 wordt bezien of deze vrijgevallen middelen opnieuw opgevraagd worden.

Onderuitputting waterveiligheid
De CA-middelen voor waterveiligheid en daarmee samenhangende klimaatadaptatie worden dit jaar niet meer besteed en worden daarom afgeboekt. Aangezien deze middelen op plafond I staan, waar een 100% eindejaarsmarge geldt, worden deze middelen volgend jaar toegevoegd aan de begroting van 2024.

Onderuitputting Klimaatfonds
Op de Aanvullende Post resteert een bedrag van 100 miljoen euro in 2023 bestemd voor het nog op te richten Klimaatfonds. Deze middelen worden niet meer in 2023 opgevraagd en daarom als onderuitputting afgeboekt. Deze middelen worden in 2024 weer toegevoegd aan de Aanvullende Post en zijn onderdeel van de besluitvorming over het meerjarenprogramma Klimaatfonds 2025.

Onderuitputting Stikstof
Voor 2023 is circa 108 miljoen euro aan stikstofbudget niet opgevraagd. Het grootste gedeelte van deze middelen was begroot voor stikstof reducerende maatregelen in de bouw (circa 70 miljoen euro) en subsidies voor innovatieve stallen (circa 27 miljoen euro).

Onderuitputting Digitale Veiligheid
Deze middelen zijn dit jaar niet besteed en vervallen. Een gedeelte wordt volgend jaar weer opgeboekt.

Onderuitputting risicoreservering
De risicoreservering domeinoverstijgende risico's wordt niet meer aangesproken. De resterende 159 miljoen euro wordt daarom als onderuitputting afgeboekt.

Onderuitputting onverdeelde loon- en prijsbijstelling
Op de Aanvullende Post staat nog onverdeelde loon- en prijsbijstelling over reserveringen van de tranches voor 2022. Wat hiervan resteert in 2023 wordt niet meer opgevraagd en wordt daarom als onderuitputting afgeboekt.

Onderuitputting Traditioneel Eigen Middelen (TEM)
In de Startnota van het kabinet Rutte IV is een voorziening op de Aanvullende Post gecreëerd ter dekking van de verschuldigde TEM-bedragen en de hiermee samenhangende vertragingsrente. Bij Najaarsnota zijn de nog benodigde budgetten voor nabetalingen en vertragingsrente in 2023 overgeboekt naar de begroting van Buitenlandse Zaken en de begroting van Financiën. Voor het jaar 2023 valt de resterende 228 miljoen euro op de Aanvullende Post vrij. Over een aantal openstaande TEM-dossiers heeft de douane nog contact met de Europese Commissie. Het is nog niet bekend of en in welk kasritme daar nabetalingen uit zullen volgen.

Overige mee- en tegenvallers
Voor diverse reserveringen resteren nog middelen in 2023 op de Aanvullende Post. Bijvoorbeeld de middelen voor de Lelylijn (22,1 miljoen euro), huisvesting Algemene Rekenkamer (10,6 miljoen euro) en het Transitiefonds (9,2 miljoen euro). De middelen worden niet meer in 2023 opgevraagd en daarom als onderuitputting afgeboekt.

Bijlage 2: Coronagerelateerde uitgavenmaatregelen

Het kabinet heeft besloten dat het reguliere uitgavenplafond niet geldt voor de uitgaven aan noodmaatregelen. Dit betekent dat de extra uitgaven niet ten koste gaan van andere uitgaven, maar dat ze zorgen voor een verslechtering van het EMU-saldo en een verhoging van de EMU-schuld.

De raming van het budgettair beslag van veel noodmaatregelen is met onzekerheid omgeven en hangt sterk af van het uiteindelijke beroep op bepaalde regelingen. Omdat de noodmaatregelen in de praktijk buiten het

uitgavenplafond vallen, leiden lagere uitgaven niet tot ruimte voor nieuwe maatregelen. Omgekeerd leidt een hoger dan verwacht gebruik van deze regelingen niet tot problematiek onder de uitgavenplafonds.

In deze Najaarsnota zijn er een aantal bijstellingen verwerkt op de steunmaatregelen. Tabel 2.1 geeft een overzicht van de grootste bijstellingen die zijn verwerkt sinds Miljoenennota 2024. Het gaat om ramingsbijstellingen op basis van realisaties en uitvoeringsinformatie.

De uitgaven aan corona in 2023 zijn per saldo met 613 miljoen euro neerwaarts bijgesteld.

Tabel 2.1 Bijstellingen EMU-relevante uitgaven

(in miljoenen euro)	2023
Stand Miljoenennota 2024	**2.971**
Aanschaf en distributie medische beschermingsmiddelen	– 13
GGD'en en veiligheidsregio's	– 63
IC-capaciteit	– 13
Onderzoek inzake Covid-19	– 14
Zorgbonus	– 250
Omscholen personeel voor arbeidsmarkt zorg	– 35
Nationaal Programma Onderwijs	– 13
Beschikbaarheidsvergoeding OV	8
Inkomstenderving Waterschappen	6
Zelftesten onderwijs	– 8
Steunpakket onderwijs	– 7
TVL	– 10
NOW	– 4
Diversen	– 197
Stand Najaarsnota 2023	**2.358**

Tabellen 2.2 en 2.3 geven een actueel overzicht van de coronagerelateerde uitgavenmaatregelen waarvoor het reguliere uitgavenplafond niet geldt.

In tabel 2.2 zijn alle EMU-relevante uitgaven opgenomen. Voor 2023 zijn de uitgaven geraamd op 2,4 miljard euro.

Tabel 2.2 EMU-relevante uitgaven	
(in miljoenen euro)	2023
Justitie en Veiligheid	**3**
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	**8**
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	**1.439**
Nationaal Programma Onderwijs	1.291
Diversen	148
Financiën en Nationale Schuld	**121**
Defensie	**– 1**
Infrastructuur en Waterstaat	**96**
Beschikbaarheidsvergoeding OV	88
Diversen	8
Economische Zaken en Klimaat	**259**
TVL	104
Diversen	154
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	**36**
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	**– 571**
NOW	– 585
Diversen	13
Volksgezondheid, Welzijn en Sport	**835**
GGD'en en veiligheidsregio's	593
Testcapaciteit RIVM en GGD	223
Vaccin ontwikkeling en medicatie	444
Aanschaf en distributie medische beschermingsmiddelen	21
Zorgbonus	– 249
Ondersteuning sportsector	36
Onderzoek inzake Covid-19	– 16
Omscholen personeel voor arbeidsmarkt zorg	– 50
Zorgkosten en bijstand Caribisch Nederland	– 10
IC-capaciteit	– 13
Diversen Zorg	– 144
Gemeentefonds	**133**
Totaal	**2.358**

Naast de EMU-relevante corona uitgaven zijn er ook uitgaven die niet EMU-relevant zijn. Dit zijn (ontvangsten op) leningen waarvan de verwachting is dat deze (vrijwel volledig) op een later moment worden terugbetaald. In tabel 3.3 is een overzicht opgenomen van de niet EMU-relevante uitgaven.

Tabel 2.3 Niet EMU-relevante uitgaven	
(in miljoenen euro)	2023
Koninkrijksrelaties en BES fonds	**76**
Liquiditeitssteun Aruba, Curaçao, Sint Maarten	76
Economische Zaken en Klimaat	**– 64**
Leningen	3
Voucherkredietfaciliteit reissector	– 67
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	**– 34**
Leningen TOZO	– 34
Volksgezondheid, Welzijn en Sport	1
Verlaging invorderingsrente Zorgtoeslag	1
Totaal	**– 21**

Bijlage 3: Uitgavenoverzicht Oekraïne

Tabel 3.1

in miljoenen euro	2023
Buitenlandse Zaken (incl. ontwikkelingssamenwerking)	**415**
Bijdrage NAVO Ukraine Comprehensive Assistance Package Trust Fund	75
Bijdrage wederopbouw door Nederlands bedrijfsleven	50
Council of Europe Development Bank (CEB)	22
Europese Vredesfaciliteit	–
Eerste steunpakket BZ/BHOS	194
Tweede steunpakket BZ/BHOS	35
Derde steunpakket BZ/BHOS	32
Specifieke steun BZ/BHOS	7
Justitie en Veiligheid	**3.181**
Basisregistratie Personen (BRP)	0
Directoraat Generaal Oekraïne en Nationale Opvangorganisatie (NOO)	48
Gemeentelijke en particuliere opvang	2.893
Regeling Medische zorg Ontheemden (RMO)	137
Subsidies NGO's	11
Tolken	2
Uitvoeringskosten IND	8
Uitvoeringskosten NIDOS	5
Veiligheidsregio's en GGD'en	78
Financiën	**137**
Begrotingssteun via EU	–
Convertibiliteit Oekraïense hryvnia	– 0
Derde steunpakket Oekraïne	60
EBRD Crisis Response Special Fund	25
Lening aan Oekraïne via IMF	0
LNG invoercapaciteit in de Eemshaven	4
Premieontvangsten garantie Gasunie	– 4
Tweede steunpakket Oekraïne	52
Binnenlandse Zaken	**53**
Realisatie van extra woningen	45
Taskforce versnelling tijdelijke huisvesting	8
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	**251**
Leerlingenvervoer	21
Nieuwkomersonderwijs	191
Ondersteuning van het cultuurbeleid in Oekraine	5
Tijdelijke onderwijshuisvesting	24
Voorschoolse educatie	10
Infrastructuur en Waterstaat	**5**
Tweede steunpakket Oekraïne	5
Defensie	**790**
Militaire goederen	790
Economische Zaken en Klimaat	**99**
Energiehulp	10
Gasopslag Bergermeer	70

in miljoenen euro	2023
Wederopbouw	1
Winterisation	18
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	**25**
Kindregelingen	10
Taallessen	15
Volksgezondheid, Welzijn en Sport	**42**
Meerkostenregeling gemeentelijke zorg	20
Transport medische evacuees	1
Zorg aan onverzekerden (SOV)	20
Aanvullende Post	**–**
Reservering gemeentelijke en particuliere opvang	–
Totaal	**4.997**

Bijlage 4: Volledige belasting- en premieontvangsten

Tabel 5 Raming belastingen en premies op EMU-basis (in miljoenen euro)			
	MN2024	NJN2023	Verschil
Indirecte belastingen	**115.538**	**111.747**	**– 3.791**
Invoerrechten	4.785	4.461	– 324
Omzetbelasting	77.655	76.405	– 1.250
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1.464	1.411	– 52
Accijnzen	11.777	11.403	– 374
- Accijns van lichte olie	4.271	4.108	– 164
- Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3.147	3.008	– 139
- Tabaksaccijns	3.192	3.192	0
- Alcoholaccijns	376	376	0
- Bieraccijns	458	403	– 55
- Wijnaccijns	332	315	– 17
Overdrachtsbelasting	3.405	3.077	– 327
Assurantiebelasting	3.633	3.633	0
Motorrijtuigenbelasting	4.599	4.599	0
Belastingen op een milieugrondslag	7.050	5.601	– 1.449
- co2-heffing	0	0	0
- Afvalstoffenbelasting	250	250	0
- Energiebelasting	5.849	4.414	– 1.435
- Waterbelasting	335	318	– 16
- Brandstoffenheffingen	1	1	0
- Vliegbelasting	615	617	2
- Kolenbelasting	1	1	0
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	308	308	0
Belasting op zware motorrijtuigen	213	213	0
Inframarginale heffing	179	179	0
Bankbelasting	473	458	– 15
Directe belastingen	**144.448**	**145.356**	**908**
Inkomstenbelasting	10.668	12.915	2.247
Loonbelasting	75.073	74.147	– 926
Dividendbelasting	6.365	6.365	0
Kansspelbelasting	904	904	0
Vennootschapsbelasting	48.409	47.896	– 513
Bronbelasting op rente en royalty's	98	98	0
Schenk- en erfbelasting	2.932	3.032	100
Solidariteitsbijdrage	0	0	0
Overige belastingontvangsten	370	370	0
Totaal belastingen	**260.356**	**257.473**	**– 2.883**
Premies volksverzekeringen	41.617	40.219	– 1.398
Premies werknemersverzekeringen	84.479	84.479	0
waarvan zorgpremies	52.265	52.265	0
Totaal belasting- en premieontvangsten op EMU-basis	**386.452**	**382.171**	**– 4.281**

Tabel 6 Raming belastingen en premies op kasbasis (in miljoenen euro)			
	MN2024	NJN2023	Verschil
Indirecte belastingen	**115.299**	**112.075**	**– 3.224**
Invoerrechten	4.711	4.411	– 300
Omzetbelasting	78.148	77.181	– 967
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1.495	1.445	– 50
Accijnzen	11.712	11.447	– 265
- Accijns van lichte olie	4.206	4.106	– 100
- Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3.129	3.029	– 100
- Tabaksaccijns	3.200	3.200	0
- Alcoholaccijns	374	374	0
- Bieraccijns	464	414	– 50
- Wijnaccijns	340	325	– 15
Overdrachtsbelasting	3.609	3.309	– 300
Assurantiebelasting	3.593	3.593	0
Motorrijtuigenbelasting	4.572	4.572	0
Belastingen op een milieugrondslag	6.488	5.161	– 1.327
- co2-heffing	0	0	0
- Afvalstoffenbelasting	253	253	0
- Energiebelasting	5.366	4.066	– 1.300
- Waterbelasting	331	316	– 15
- Brandstoffenheffingen	1	1	0
- Vliegbelasting	537	525	– 12
- Kolenbelasting	1	1	0
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	288	288	0
Belasting op zware motorrijtuigen	209	209	0
Inframarginale heffing	0	0	0
Bankbelasting	473	458	– 15
Directe belastingen en premies volksverzekeringen	**145.549**	**147.781**	**2.233**
Inkomstenbelasting	10.973	13.221	2.247
Loonbelasting	75.530	74.869	– 661
Dividendbelasting	6.365	6.365	0
Kansspelbelasting	962	962	0
Vennootschapsbelasting	48.685	48.172	– 513
Bronbelasting op rente en royalty's	101	101	0
Schenk- en erfbelasting	2.932	3.032	100
Solidariteitsbijdrage	0	1.059	1.059
Overige belastingontvangsten	361	361	0
Totaal belastingen op kasbasis	**261.209**	**260.217**	**– 992**
Premies volksverzekeringen	42.186	40.945	– 1.240
Premies werknemersverzekeringen	85.353	85.353	0
Aansluiting naar EMU (KTV)	– 2.295	– 4.345	– 2.049
Totaal belasting- en premieontvangsten op EMU-basis	**386.452**	**382.171**	**– 4.281**

Bijlage 5: Coalitieakkoordmiddelen op de Aanvullende Post

Tabel 5.1 toont alle budgettaire mutaties die hebben plaatsgevonden op coalitieakkoordmiddelen op de Aanvullende Post sinds de Miljoenennota 2023. Het gaat om het afboeken van de resterende reserveringen voor 2023. Een 0 op maatregelniveau betekent dat de mutatie kleiner is dan 0,5 miljoen euro.

Tabel 5.1 Onderuitputting coalitieakkoordmiddelen op de Aanvullende Post

in miljoenen euro	2023
Totaal	**– 361**
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	**– 0**
Volkshuisvestingsfonds	**– 0**
Overig	– 0
Financiën	**– 3**
Voorziening laagdrempelige fiscale rechtshulp	**– 3**
Overig	– 3
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	**– 4**
Invoering studiebeurs	**– 4**
Overig	– 4
Infrastructuur en Waterstaat	**– 121**
Lelylijn	**– 22**
Overig	– 22
Waterveiligheid	**– 99**
Overig	– 99
Economische Zaken en Klimaat	**– 102**
Klimaatfonds: verduurzaming gebouwde omgeving	**– 100**
Overig	– 100
Uitvoeringskosten klimaat	**– 2**
Overig	– 2
Verplicht percentage recyclaat in bouwmaterialen	**– 0**
Overig	– 0
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	**– 9**
Transitiefonds	**– 9**
Overig	– 9
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	**– 3**
Envelop arbeidsmarkt, armoede en schulden	**– 1**
Overig	– 1
Loondoorbetaling bij ziekte	**– 2**
Overig	– 2

in miljoenen euro	2023
Volksgezondheid Welzijn en Sport	**– 7**
Envelop pandemische paraatheid	**– 2**
Overig	– 2
Standaardisatie gegevensuitwisseling	**– 0**
Overig	– 0
Valpreventie bij 65-plussers (Zvw)	**– 5**
Overig	– 5
Gemeentefonds / Provinciefonds	**– 107**
Overige dossiers medeoverheden	**– 104**
Overheveling	– 104
Schrappen oploop opschalingskorting	**– 3**
Overig	– 3
Diversen	**– 6**
Werk aan Uitvoering (WaU)	**– 6**
Overig	– 6

Tabel 5.2 toont de huidige stand van de coalitieakkoordmiddelen op de Aanvullende Post. Een 0 op maatregelniveau betekent dat minder dan 0,5 miljoen euro resteert op de Aanvullende Post.

Tabel 5.2 Resterende coalitieakkoordmiddelen op de Aanvullende Post

in miljoenen euro	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal nog resterend	**–**	**1.871**	**4.108**	**8.341**	**8.384**	**8.723**
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	**–**	**129**	**163**	**100**	**–**	**–**
Regiodeals	–	129	130	–	–	–
Volkshuisvestingsfonds	–	0	0	0	–	–
Woningbouwimpuls	–	–	33	100	–	–
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	**–**	**52**	**61**	**20**	**–**	**–**
Invoering studiebeurs	–	52	61	20	–	–
Financiën	**–**	**32**	**38**	**26**	**29**	**33**
Uitvoeringskosten Belastingdienst	–	19	24	11	14	18
Voorziening laagdrempelige fiscale rechtshulp	–	13	14	15	15	15
Infrastructuur en Waterstaat	**–**	**151**	**199**	**593**	**591**	**591**
Infra onderhoud Mobiliteitsfonds	–	–	–	326	326	326
Lelylijn	–	53	107	267	265	265
Waterveiligheid	–	97	92	–	–	–
Economische Zaken en Klimaat	**–**	**345**	**2.488**	**3.727**	**3.781**	**3.914**
Energieprestatie-eisen nieuwbouw industriële gebouwen	–	3	3	5	5	5
Handhaving energiebesparingsplicht	–	–	–	–	15	15
Klimaatfonds: CO2-vrije gascentrales	–	0	201	202	148	149
Klimaatfonds: energie-infrastructuur	–	32	314	313	308	317
Klimaatfonds: kernenergie	–	147	212	872	874	886
Klimaatfonds: overig	–	–	80	80	101	132

in miljoenen euro	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Klimaatfonds: verduurzaming gebouwde omgeving	–	1	120	501	499	503
Klimaatfonds: verduurzaming industrie & innovatie mkb	–	26	368	484	532	536
Klimaatfonds: vroege fase opschaling	–	131	1.181	1.211	1.245	1.316
Uitvoeringskosten klimaat	–	3	6	32	27	27
Vergroening reisvervoer en personengedrag	–	1	2	25	28	28
Verplicht percentage recyclaat in bouwmaterialen	–	1	1	1	–	–
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	**–**	**702**	**636**	**2.976**	**3.184**	**3.352**
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)	–	–	0	1	1	1
Transitiefonds	–	702	636	2.975	3.183	3.351
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	**–**	**33**	**211**	**247**	**253**	**249**
Bescherming arbeidsmigranten (ci. Roemer)	–	2	0	0	–	–
Envelop arbeidsmarkt, armoede en schulden	–	17	105	163	162	152
Kinderopvang werkenden (uitvoeringskosten)	–	11	64	36	33	28
Loondoorbetaling bij ziekte	–	3	42	47	58	69
Volksgezondheid Welzijn en Sport	**–**	**305**	**186**	**224**	**184**	**214**
Eigen bijdrage huishoudelijke hulp	–	–	6	8	9	9
Envelop pandemische paraatheid	–	5	6	2	2	2
Juiste zorg op de juiste plek	–	–	–	–	–	–
Passende zorg als norm in ZVW	–	–	–	53	6	6
Standaardisatie gegevensuitwisseling	–	298	170	160	168	196
Valpreventie bij 65-plussers (WMO)	–	–	–	0	–	–
Valpreventie bij 65-plussers (Zvw)	–	–	–	–	–	–
Volksziektes	–	1	4	–	–	–
Medeoverheden	**–**	**82**	**86**	**380**	**311**	**311**
Jeugd conform advies CVW met aanvullende maatregelen	–	–	–	380	311	311
Overige dossiers medeoverheden	–	73	81	–	–	–
Schrappen oploop opschalingskorting	–	9	5	–	–	–
Diversen	**–**	**41**	**42**	**48**	**52**	**61**
Werk aan Uitvoering (WaU)	–	41	42	48	52	61

Bijlage 6: Herstel toeslagen

Het kabinet zet zich in voor mensen die gedupeerd zijn door de problemen die zijn ontstaan rondom de kinderopvangtoeslag. Om gedupeerden recht te doen is ruimhartige compensatie en emotioneel herstel cruciaal. In onderstaande tabel 6.1 is een uitsplitsing opgenomen van de beschikbare middelen per regeling van de hersteloperatie en het totaal. Om een integraal overzicht te geven van de financiën laat het overzicht zowel de geraamde uitgaven als de verwachte inkomstenderving aan de lastenkant zien (kwijtschelding van publieke schulden).

Het totaal beschikbare budget is niet veranderd ten opzichte van het overzicht in de Miljoenennota 2024. De enige wijziging betreft een beperkte herschikking van 18 miljoen euro op de middelen voor dwangsommen. Deze ruimte is gevonden binnen de middelen voor compensatie.

Op 28 september jongstleden is de vaststellingsovereenkomst-route gestart. Dit is een alternatieve schaderoute voor aanvullende schade complementair aan de maatwerkroute via de Commissie Werkelijke Schade (CWS).

In de 15e voortgangsrapportage wordt uitgebreid ingegaan op de ontwikkelingen in de periode mei-augustus, deze is op 29 september met de Kamer gedeeld.

Tabel 6.1 Uitgaven Herstel toeslagen 2023

(bedragen in miljoenen euro's)	2023
Totaal Toeslagenherstel 2023	**1.911**
Verwerkt in departementale begrotingen	**1.911**
Programma	**1.571**
w.v. 30k, IB, aanvullende compensatie (incl. uitvoering VSO-route) en overig	342
w.v. Kindregeling	535
w.v. Kwijtschelden publieke schulden (incl. uitvoering; rijksbreed)	349
w.v. Kwijtschelden private schulden (incl. uitvoering)	175
w.v. Andere toeslagen	2
w.v. Ex-partners	11
w.v. Ondersteuning door gemeenten	105
w.v. Reservering ondersteuning rechtsbijstand	3
w.v. Dwangsommen	37
w.v. Ouders in het buitenland (incl. uitvoering)	9
w.v. Uithuisplaatsingen kinderen (incl. uitvoering; J&V)	3
Apparaat	341

Bijlage 7: Groningen: schade en versterken

In deze bijlage wordt een overzicht gegeven van de geraamde uitgaven voor schade en versterken in 2023 en worden de grootste bijstellingen die bij de Najaarsnota worden gedaan, benoemd.

De raming voor schade en versterken wordt jaarlijks bijgesteld bij de Miljoenennota. Volgens de laatste nota wordt tussen 2023 en 2029 in totaal circa 7,6 miljard euro uitgegeven aan de wettelijke taken voor de schadeafhandeling en versterkingsoperatie. Bij het opstellen van de ramingen zijn verschillende aannames gehanteerd, onder andere over het gemiddelde schadebedrag, de scope van de opgave en het verwachte aantal bewoners dat gebruik wil maken van een herbeoordeling. Naast de bestaande middelen voor schade en versterken, heeft het kabinet in april haar kabinetsreactie gestuurd op het eindrapport van de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen. Hierin neem het kabinet maatregelen om de schadeafhandeling milder, makkelijker en menselijker te maken [Kamerstukken 35561-17h]. Hiervoor is bij de Voorjaarsnota 2023 een reeks op de Aanvullende Post gereserveerd die in totaal optelt tot 11,5 miljard euro. Bij de Voorjaarsnota 2024 zal de meerjarige schade- en versterkingsraming integraal worden herzien.

In tabel 7.1 wordt op basis van de laatste uitvoeringscijfers een overzicht gegeven van de geraamde uitgaven in 2023. Daarbij wordt een uitsplitsing gemaakt in directe kosten en btw. Deze kosten worden grotendeels doorbelast aan de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM). De raming van 7,6 miljard euro t/m 2029 is exclusief 1,5 miljard euro voor de Bestuurlijke Afspraken uit 2020, de 1,15 miljard euro voor het Nationaal Programma Groningen (NPG) en de PEGA-middelen.

Tabel 7.1 Raming totale kosten schade en versterking in 2023

	(in miljoenen euro; - = onderschrijding)	2023
1	Raming schade (2+3)	674
2	*Waarvan excl. btw*	657
3	*Waarvan btw*	17
4	Raming versterken (5+6)	1.051
5	*Waarvan excl. btw*	914
6	*Waarvan btw*	137
7	Juridische bijstand novelle (8+9)	5
8	Waarvan excl. btw	4
9	Waarvan btw	1
10	**Totale raming (1+4+7)**	1.730
11	Totale raming excl. btw (2+5+8)	1.575
12	Totale btw (3+6+9)	155

In de Najaarsnota 2023 zijn bijstellingen gedaan voor de versterkingsoperatie op basis van de verwachte realisatiecijfers tot het einde van dit jaar: de uitgaven vallen lager uit dan eerder verwacht en worden daarom in 2023 verlaagd met 240 miljoen euro. Door wijzigingen in de schadeafhandeling is nog onzeker hoe de uitputting tot het einde van het jaar verloopt.

De budgetten voor het Nationaal Programma Groningen (-45 miljoen euro) en voor de Bestuurlijke Afspraken (-130 miljoen euro) zijn ook neerwaarts bijgesteld en wordt voorgesteld om door te schuiven, omdat deze naar verwachting pas in 2024 tot besteding zullen komen. Voor de waardevermeerderingsregeling wordt het nog beschikbare budget uit de bij Voorjaarsnota 2022 vrijgemaakte 145 miljoen euro, ingezet als dekking voor de aanpassingen bij de schadeafhandeling. Voor dit jaar betekent dat, dat er 59 miljoen euro is afgeboekt. Na aankondiging van het aflopen van de regeling per februari 2024, is door de Tweede Kamer een amendement aangenomen waarin de regeling wordt verlengd tot 1 februari 2025 en wordt uitgebreid (kamerstuk 36 410 XII, nr. 25). Uw Kamer wordt het einde van dit jaar geïnformeerd over de verlenging van de regeling.
Tot slot is de vergoeding voor het Norg akkoord met ca. 100 miljoen naar beneden bijgesteld vanwege de huidige gasprijzen. Door deze lagere uitgaven zijn er ook lagere ontvangsten op grond van de Mijnbouwwet, circa 20 miljoen euro.

Aan de ontvangstenkant is sprake van een tegenvaller. De ontvangsten NAM versterkingsoperatie zijn met circa 300 miljoen euro naar beneden bijgesteld, omdat de uitgaven lager uitvallen en de NAM 60% van de facturen voor versterken betaalt in plaats van de 100%.

Alle mutaties uit deze Najaarsnota worden toegelicht in de Verticale Toelichting van de begroting van Economische Zaken en Klimaat en de tweede suppletoire begroting van Economische Zaken en Klimaat.